

स्थानीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई विधेयक, २०७८

गल्छी गाउँपालिका

प्रस्तावना:

गल्छी गाउँपालिकावासीहरूको आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई सेवा प्राप्त गर्ने नैसर्गिक अधिकारको प्रत्याभूती गराउने स्वास्थ्य एवं स्वच्छ वातावरणमा वस्न पाउने मौलिकहकको प्रवद्र्धन गर्ने गराउने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको भएको हुँदा स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी स्पष्ट कानुनी व्यवस्था गरि कार्यसम्पादन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, “नेपालको संविधानको धारा २२१ अनुसार सोही संविधानको अनुसूची ८ को सूची नं. ९ र १० का अधिकारहरूलाई कार्यान्वयन गर्न” तथा “स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ वमोजिम गल्छी गाउँपालिकाको यो विधेयक तर्जुमा गरेको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (क) यस विधेयक लाई गल्छी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा विधेयक, २०७७ भनिने छ ।
(ख) गाउँ सभाबाट स्वकृत भई स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा ः

- (क) “विधेयक” भन्नाले गल्छी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई विधेयक २०७७ लाई सम्झनु पर्छ ।
(ख) “संघीय ऐन” भन्नाले स्वास्थ्य सम्बन्धी संघीय संसदले बनाएको ऐनलाई बुझनु पर्दछ ।
(ग) “कार्यपालिका” भन्नाले गल्छी गाउँ कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।
(घ) “सरकारी वा सामुदायिक” भन्नाले सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
(ङ) “निजी” भन्नाले सेवाको सँगसँगै नाफाको समेत उद्देश्य राखी संचालन हुने स्वास्थ्य संस्था भनेर सम्झनु पर्दछ ।
(च) “ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी” भन्नाले ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरूको मार्फत संचालन हुने स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
(छ) “संचालन तथा व्यवस्थापन समिति” भन्नाले दफा ६ अन्तर्गत बनेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
(ज) “अनुगमन समिति” भन्नाले दफा ५ अनुसार गाउँपालिकामा गठित स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाइ अनुगमन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
(झ) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले सरकारी स्तरबाट संचालित अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, र स्वास्थ्य चौकी तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रलाई सम्झनु पर्दछ ।
(ञ) “सरकार” भन्नाले तीनै तहका सरकारलाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद: २

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू : स्थानीय स्तरमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू तीन प्रकारका हुनेछन्

(क) सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्र, गाउँघर क्लिनिक, खोप क्लिनिक, आयुर्वेद केन्द्रहरू सरकारी वा सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ख) निजी क्षेत्रद्वारा संचालित अस्पताल, नर्सिङ होम, पोलिक्लिनिक वा क्लिनिक, प्रयोगशाला, फार्मसीहरू निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ग) ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरूको अधिनस्थ: ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाहरू मार्फत संचालन हुने अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, घुम्ती क्लिनिक यस अन्तर्गत पर्दछ ।

४. स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूको परिभाषा र आधारभूत मापदण्ड संघीय र प्रादेशिक सरकारले निर्धारण गरे वमोजिम हुने छ । अतिरिक्त मापदण्डहरू यसै ऐनको दफा ८ मा उल्लेख गरिए वमोजिम हुनेछन् ।

५. स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

५.(१) गल्ल्छी गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको रेखदेख र अनुगमन तथा नियमन गर्न स्थानीय स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिको गठन गरिने छ । समितिको गठन देहाय वमोजिम हुने छ:

- (क) गाउँपालिकाको प्रमुख -अध्यक्ष
(ख) सामाजिक विकास समिति संयोजक -सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य
(घ) स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका विज्ञहरू मध्येबाट प्रत्येक दुई वर्षमा परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले तोकेको १ जना -सदस्य
(ङ) आमा समूह र स्वास्थ्य स्वयंसेविका सञ्जाल मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको १ जना -सदस्य
च) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष मध्ये प्रत्येक वर्ष परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले तोकेका १ जना -सदस्य
(ड) गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखा प्रमुख -सदस्य सचिव

५.(२) वडा स्तरमा भएका स्वास्थ्य तथा सरसफाईको कार्यहरूको नियमित रेखदेख र अनुगमन गर्नका लागि एक तपसिल वमोजिमको वडा स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिको गठन गरिनेछ ।

- (क) वडाध्यक्ष -अध्यक्ष
(ख) स्वास्थ्य क्षेत्र हेर्ने वडापालिका सदस्य -सदस्य
(ग) स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका विज्ञहरू मध्येबाट प्रत्येक दुई वर्षमा परिवर्तन हुने गरी वडापालिकाले तोकेको २ जना -सदस्य
(ग) आमा समूह र स्वास्थ्य स्वयंसेविका सञ्जाल मध्येबाट वडापालिकाले तोकेको १ जना -सदस्य
(घ) वडामा रहेको विद्यालयहरू मध्येबाट तोकेका १ जना -सदस्य
(ङ) वडामा कार्यरत गैर सरकारी संस्थाहरू मध्येबाट १ जना -सदस्य
(च) वडामा संचालनमा रहेको खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति मध्येबाट १ जना- सदस्य
(छ) वडामा रहेको सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिबाट १ जना -सदस्य
(ज) वाल क्लवहरूको प्रतिनिधि १ जना -सदस्य
(झ) वडा कार्यालयको सचिव -सदस्य
(ञ) वडामा रहेको स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख वा तोकेको व्यक्ति १ जना -सदस्य सचिव

५. (३) स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय वमोजिम हुनेछ ।

(क) आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाई योजना तयार गर्ने ।

- (ख) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृति सम्बन्धी गाउँपालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने ।
- (ग) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।
- (घ) स्वास्थ्य संस्थाहरूको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउन राय सल्लाह र परामर्श दिने ।
- (ङ) स्वास्थ्य संस्थाहरूको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।
- (च) स्वास्थ्य विशेषज्ञहरू र स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरूको सूची अद्यावधिक गर्ने गराउने ।
- (छ) स्वास्थ्य सेवाको पहुँच भन्दा बाहिर रहेका समुदायको पहिचान गरी सबैका लागि स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ बनाउने ।
- (ज) गाउँकार्यपालिकालाई स्वास्थ्य तथा सरसफाइ क्षेत्रमा आवश्यक सुझाव र सल्लाह दिने ।
- (झ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।
- नोट : वडा स्तरमा गठन भएको सरसफाई तथा स्वास्थ्य अनुगमन समितिले वडा स्तरमा स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिले गरे बमोजिमको कार्य गर्नेछ ।

६. स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

(१) पालिका स्तरिय अस्पतालको ब्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिम सदस्य रहने गरी संस्थाको सञ्चालन तथा ब्यवस्थापन समिति गठन गरिने छ ।

(क) गाउँपालिकाको प्रमुख	-अध्यक्ष
(ख) सामाजिक विकास समिति संयोजक	-सदस्य
(ग) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	-सदस्य
(घ) प्रमुख प्रसासकीय अधिकृत	-सदस्य
(ङ) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	-सदस्य
(च) स्वास्थ्य तथा सामाजिक क्षेत्रमा क्रियाशिल समाजसेवी मध्येबाट कम्तिमा एक जना महिला सहित गाउँकार्यपालिकाले निर्णय गरेको दुई जना	-सदस्य
(छ) अस्पतालले तोकेको अस्पतालका कर्मचारीहरू मध्ये एक जना	-सदस्य
(ज) अस्पतालको मेडिकल सुपरिटेन्डेन्ट	-सदस्य सचिव

(२) प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र आयुर्वेद औषधालयहरूको ब्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिम सदस्य रहने गरी हरेक संस्थाको छुट्टाछुट्टै ब्यवस्थापन समिति गठन गरिने छ ।

(क) गाउँपालिकाको प्रमुख	-संरक्षक
(ख) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष वा वडाध्यक्षले तोकेको वडा सदस्य	-अध्यक्ष
(ग) अध्यक्षद्वारा मनोनित स्वास्थ्य क्षेत्रका जानकार व्यक्ति	-उपाध्यक्ष
(घ) स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रियाशिल महिलाहरू मध्ये गाउँपालिका अध्यक्षबाट मनोनित १ जना	-सदस्य
(ङ) सामाजिक क्षेत्रमा क्रियाशिल समाजसेवी मध्येबाट गाउँपालिका प्रमुखले मनोनित गरेको जना	सदस्य १
-सदस्य
(च) स्वास्थ्य संस्था नजिकको उच्चतम विद्यालयको प्रधानाध्यापक वा निजले तोकेको शिक्षक प्रतिनिधी	-सदस्य
(छ) सम्बन्धित वडाको वडा सचिव वा वडा सदस्य मध्ये वडाध्यक्षले तोकेको व्यक्ति	-सदस्य
(ज) सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख	-सदस्य सचिव

- (३) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका काम कर्तव्य निम्नानुसार हुनेछन् :
- (क) आफ्नो स्वास्थ्य संस्थाको वार्षिक योजना बनाई सम्बन्धित समिति मार्फत गाउँपालिकामा पेश गर्ने ।
- (ख) संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको नियमित बैठक गर्ने, स्वास्थ्य संस्थामा परेको समस्याहरूको समाधानमा आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (ग) वार्षिक समिक्षा, सामाजिक परीक्षण जस्ता मूल्याङ्कनका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- (घ) स्वास्थ्य घुम्ति शिविरहरू राख्न सम्बन्धित निकायहरूमा समन्वय गर्ने तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (ङ) संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले चलाएका स्वास्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रम तथा अभियानहरूलाई सफल पार्न आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (च) वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिका समक्ष पेश गर्ने ।
- (छ) कर्मचारी व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधार, स्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन, योजना, अनुगमन र कार्यान्वयन, सुशासन, सम्पक, समन्वय र संचार गर्ने महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने ।

७. बैंक खाता संचालन

हरेक स्वास्थ्य संस्थाको छुट्टा छुट्टै बैंक खाता खोलिने छ ।

- १) स्वास्थ्य संस्थाको बैंक खाता संचालन तथा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष र सदस्य सचिवको संयुक्त दस्तखतबाट संचालन हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको लेखा व्यवस्थापन र लेखा परीक्षण प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (३) गाउँपालिकाले तोकेको लेखापरिक्षकबाट स्वास्थ्य संस्थाको वार्षिक लेखा परिक्षण हुनेछ ।

परिच्छेद: ३

स्वास्थ्य संस्था स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड

८. अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड

- (१) अस्पताल : संघिय सरकारको जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ तथा जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ बमोजिम गाउँपालिका आफैले तोकिएको मापदण्डमा १५ शैयासम्म क्षमताको अस्पताल संचालन गर्न सक्नेछ ।
- १५ शैयाको अस्पताल सञ्चालनको न्यूनतम मापदण्ड देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क) जनशक्ती :

एम.डि.जि.पी वा गाईने वा बालरोग विशेषज्ञ मध्ये कुनै सेवाको विशेषज्ञ १ जना, एम.वि.वि.एस. २ जना, वि. एस्सी नर्सिङःबी. एन १ जना, हेल्थ असिस्टेन्टःसिनियर अहेव २ जना स्टाफ नर्स ४ जना, अनमी ४ जना, अहेव ३ जना, मेडिकल रेकर्डर १ जना, प्रशासक १ जना, लेखापाल १ जना, रिसेप्सनिष्ट १ जना, फार्मिसिष्टःफार्मसी सहायक १ जना, इमर्जेन्सी नर्स १ जना, सहयोगी कर्मचारी ४ जना, ल्याव टेक्निसियनःल्याव असिस्टेन्ट २ जना, सेवाका आधारमा सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ सहितको आवश्यक टिम ।

ख) पुर्वाधारहरू :

प्रदुषणमुक्त क्षेत्रमा रहनु पर्ने, अन्य त्यस्तै प्रकृतिको अस्पतालहरू रहेको स्थान भन्दा ५०० मिटर टाढा रहनु पर्ने, आफ्नै जग्गा वा कम्तिमा १५ वर्षको समयवधि राखेर भाडामा लिएको जग्गा र भवन निर्माण मापदण्ड बमोजिम बनेका र भुकम्प प्रतिरोधि भवन हुनुपर्ने, डिजाष्टर व्यवस्थापन योजना तयार भएको हुनुपर्ने, पर्याप्त भ्यान्टिलेसन भएको वा वातानुकूलित भएको हुनुपर्ने, हीलचेयर, ट्रलीको सहज आवागमन हुन सक्ने हुनुपर्ने, न्यूनतम प्रति शैया ४० वर्ग मिटर क्षमता हुनु पर्ने, सवारी साधन पार्किङ, यातायातका साधनको पहुँचमा हुनुपर्ने, भवन तथा कोठाहरू अपाडग मैत्री, बालमैत्री र जेष्ठ नागरिक मैत्री हुनुपर्नेछ ।

ग) उपकरणहरू :

सक्सन मेशिन प्रत्येक उपचार कक्षमा हुनुपर्ने, एम्बुव्याक २ ओटा, अक्सिजन प्रत्येक उपचार कक्षमा एक-एक ओटा हुनुपर्ने, इसिजी मेशिन, कार्डियाक मनिटर, डिफीब्रिलेटर १, भेण्टिलेटर १, विपी सेट प्रत्येक उपचार कक्षमा हुनुपर्ने, आइ.भि स्टैण्ड आवाश्यकता अनुसार, प्लाष्टर सामाग्री तथा डाइग्नोष्टिक सेट, आकस्मिक सेवाको लागि औषधी सहितको ट्रली, ट्राकियोष्ट्रोभी सेट, भेनस सेक्सन सेट, नेबुलाइजर सेट, वाटरसिल ड्रेनेज सेट, सुचना पार्टी, हील चेयर, ट्रली, स्ट्रेचर, फुट स्टेप, वैकल्पिक विद्युतको व्यवस्था, ऐन्जी ट्युब, एसपाईरसन सेट, इनेमा सेट, खुट्टाले चलाउने सक्सन मेशिन ।

(२) स्वास्थ्य चौकी : गाउँपालिकाले प्रत्येक वडा अर्थात जनसंख्याको अनुपातमा कम्तिमा देहायका पूर्वाधार पुरा गरी स्वास्थ्य चौकी संचालन गर्नुपर्नेछ :

(क) जनशक्ति: अधिकृत ६ तह १ जना, सहायक ५ तह (हे.ई.) १ जना, सहायक ५ तह (क.न.) १ जना सहायक ४ तह (हे.ई.) १ जना, सहायक ४ तह (क.न.) १ जना, ल्याब असिस्टेण्ट, टेक्सिसियन र का.स.को पदपूर्ती आवश्यकता अनुसार करारमा नियुक्त गर्न सकिनेछ ।

(ख) भवन कोठा: प्रशासन कक्ष, औषधी भण्डारण, औषधी वितरण कक्ष, प्राथमिक उपचार कक्ष, परिवार नियोजन सेवा कक्ष र सुरक्षित मातृत्व सेवा कक्ष जस्ता सुविधा सहितको भवन हुनु पर्नेछ ।

(ग) उपकरण: प्राथमिक उपचारका आधारभूत उपकरणहरू ।

(३) आयुर्वेद तथा प्राकृतिक स्वास्थ्य सेवा: गाउँपालिका क्षेत्र भित्र जडिबुटी, प्राकृतिक चिकित्सा, योगाध्यान लगायतका रोकथाममलूक र वैकल्पिक चिकित्सा सेवा को प्रवर्द्धनका लागि समुदाय वा ट्रष्टहरूसँको साझेदारीमा वा गाउँपालिका आफैले कम्तीमा एउटा आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

९. निजी क्षेत्रले अस्पताल संचालन गर्न सक्ने ।

(१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निजी क्षेत्र तथा ट्रष्ट वा लोककल्याणकारी संस्थाद्वारा अस्पताल संचालन गर्न चाहेमा १५ शैया सम्मको अस्पताल संचालन अनुमती गाउँपालिकाले दिन सक्नेछ जसको लागि तपशिल बमोजिमको सदस्यहरू रहनेगरि ५ सदस्यिय निर्देशक समिति गठन गरिने छ ।

तपशिल

१	गाउँपालिकाको प्रमुख	- अध्यक्ष
२	सामाजिक विकास समिति संयोजक	- सदस्य
३	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
४	पालिका स्तरिय अस्पतालको मेडिकल सुपरिटेन्डेन्ट	- सदस्य
५	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	- सदस्य सचिव

निर्देशक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

१) ५ शैया सम्मको अस्पताल, पोलि क्लिनिक र फार्मेसी सञ्चालनको लागि आवश्यक सम्पूर्ण प्रक्रिया पुरा गरेको खण्डमा समितिको निर्णयमा सोझै स्विकृती प्रदान गर्न सक्ने तथा ५ शैया देखि १५ शैया सम्मको अस्पताल सञ्चालन स्विकृतीका लागि गाउँकार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्ने ।

२) सञ्चालनमा रहेका अस्पताल हरुको नबिकरण, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण, बचाउ तथा खारेजि सिफारिस, पुरस्कार तथा दण्ड जरिवानाको लागि सिफारिस र आवश्यकता अनुसार थप सेवा विस्तार गर्न स्विकृती एवं गाउँकार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्न सक्ने छ ।

३) अन्य प्रचलित संघिय तथा प्रदेश कानुनले अंगिकार तथा गाउँपालिका लाई प्रत्यायोजन गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरू पुर्ण पालना गर्ने गराउने ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम अस्पताल संचालन गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले अनुमतीको लागि तोकिएको ढाँचामा गाउँपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (३) गाउँपालिकाले प्राप्त निवेदन उपर छलफल तथा आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेमा अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेगरी आशय पत्र प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) को आधारमा गाउँपालिकाले छ महिनाको समयभित्र तोकिएको मापदण्ड पुरा गर्ने शर्तमा अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेछ । सो अवधी भित्र अस्पताल सञ्चालकले अन्तिम स्वीकृती लिई सक्नु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (५) बमोजिमको निवेदन उपर आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेको ठहर भएमा अस्पताल संचालनको अनुमती प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- (६) आशयपत्रमा उल्लेख गरिएको समयसिमा भित्र तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेको नपाईएमा स्वीकृति प्रदान गरिने छैन । त्यस्तो स्वीकृती प्रदान भइसकेको भए रद्द समेत गर्न सकिनेछ ।
- (७) यस ऐन लागू हुन पूर्व सञ्चालनमा रहेका अस्पतालको हकमा यस यस ऐन लागू भएको छ महिनाको भित्रमा तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी गाउँपालिकाबाट इजाजत लिएर मात्र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
१०. अस्पताल संचालन गर्न आवश्यक मापदण्ड: गाउँपालिकाको स्वीकृतीमा संचालन हुने अस्पतालहरूले कम्तीमा देहाय अनुसारको मापदण्ड पुरा गर्नुपर्नेछ ।

१. निवेदन दिँदा संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरू

- (१) कम्पनी दर्ता/संस्था दर्ताको प्रमाणित प्रतिलिपी,
- (२) संस्था/कम्पनीको विधान/प्रबन्ध पत्र, नियमावलीको प्रतिलिपी,
- (३) स्थायी लेखा दर्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपी,
- (४) स्थापना गर्न लागिएको ठाउँमा अस्पताल आवश्यक छ भन्ने स्थानीय तह र प्रदेशको सम्बन्धित निकायको सिफारिस पत्र,
- (५) संस्थापक सदस्यहरूको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी,
- (६) स्वास्थ्य संस्थाको विस्तृत सर्वेक्षण सहितको प्रस्ताव,
- (७) स्वास्थ्य संस्थाले लिनेसेवा शुल्क विवरण ,
- (८) भवनको स्वीकृत नक्सा,
- (९) कर चुक्ता प्रमाण पत्र (लागू हुने अवस्थामा मात्रै) ।

(१) जनशक्ति: कम्तीमा २ जना एमबिएएस डाक्टर, कम्तीमा ४ जना स्टाफ नर्स, कम्तीमा एक जना ल्याव टेक्निसियन, कम्तीमा एक जना फार्मिसिएटिफार्मेसी सहायक र आवश्यक मात्रमा सहायक र सहयोगी स्वास्थ्यकर्मी

- (२) भवन तथा कोठा: दर्ता चलानी, बहिरंग सेवा, इमर्जेन्सी कक्ष, प्रयोगशाला, भर्ना भएका विरामी राख्ने क्याबिन, नर्सिङ कक्ष, प्रशासन कक्ष, पार्किङ, प्रतिकालय ।
- (३) उपकरण र पूर्वाधार: सडक नेटवर्कले जोडिएको, एम्बुलेन्स सेवाको उपलब्धता, विरामी राख्ने बेड र लाइफ सपोर्ट सिष्टम, २४ घण्टा विद्युत र खानेपानी सेवा भएको, अक्शियनको व्यवस्था, चिकित्साजन्य फोहर व्यवस्थापनको प्रणाली भएको हुनुपर्ने ।

(४) उपलब्ध हुने वस्तु तथा सेवा र सो को दररेट सहितको सूचना सवैले देखे गरी टाँस गरेको हुनु पर्नेछ ।

११. पोलिक्लिनिक संचालनको अनुमती:

(१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले पालिक्लिनिक संचालन गर्न चाहेमा तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी स्वीकृती लिनु पर्नेछ (निर्देशक समिति अस्पतालकै समिति हुनेछ) ।

(२) पोलीक्लिनिकको मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन: व्यक्ति वा कुनै संस्थाले प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन गर्न चाहेमा देहाय बमोजिमको विवरण सहित गाउँपालिकाबाट स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(१) संचालकको विवरण र नागरिकताको प्रमाणपत्र

(२) प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन गर्ने स्थान, घरधनी र संचालकबीचको घरभाडा सम्बन्धी संझौता पत्र

(३) रेडियोलोजी वा प्याथोलोजी विषयमा न्यूनतम १८ महिना अध्ययन गरेको व्यक्तिको प्रमाणपत्र र काम गर्न इच्छुक भएको पत्र

(४) ल्याबमा उपलब्ध हुने परीक्षणको प्रकार

(५) ल्याबमा प्रयोग हुने न्यूनतम उपकरणहरूको विवरण

(६) प्रस्तावित लागत र लागतको श्रोत

१३. फार्मसी संचालनको अनुमती

(१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र फार्मसी संचालन गर्न चाहेमा गाउँपालिकाबाट अनुमती लिनु पर्नेछ ।

(२) कम्तिमा आधारभूत फार्मसी शिक्षा प्राप्त व्यक्ति अनिवार्य रूपमा विक्री कक्षमा रहने गरी फार्मसी संचालन गर्ने स्थान, विक्री वितरण गर्ने औषधीका प्रकारहरू र प्राथमिक उपचार सेवाको विवरण आवेदनमा उल्लेख गरी कुनै पनि संचालकले फार्मसी संचालनका लागि गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछन् ।

(३) फार्मसी संचालनमा रहने मुख्य र सहायक कर्मचारीहरूको विवरणहरू शैक्षिक प्रमाण पत्र, नागरिकता र हालको बसोबास ठेगाना प्रमाण भएको कागजात र वडा कार्यालयको सिफारिस साथ आवेदन पेश गर्नुपर्ने ।

(४) प्राप्त विवरण सहितको आवेदन बमोजिम फार्मसी संचालनको अनुमती गाउँपालिकाबाट दिनसकिनेछ ।

(५) यस भन्दा अघि औषधी व्यवस्था विभागबाट अनुमति लिई संचालनमा रहेका फार्मसीहरूले सोही प्रमाणको आधारमा अनुमति लिई संचालन गर्नु पर्नेछ ।

(६) यसरी फार्मसी व्यवसाय संचालन गर्दा संघीय सरकारले निर्धारण गरेको योग्यता हासिल गरेका जनशक्ती अनिवार्य रूपमा फार्मसी स्टलमा रहने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

१४. मापदण्ड पुरा नगरेमा सजाय हुने:

(१) अस्पताल, स्वास्थ्य संस्था, प्रयोगशाला, फार्मसी जस्ता स्वास्थ्य सेवा संचालनको स्वीकृती लिदा तोकिएको मापदण्ड पुरा नभएको तर झुक्याएर विवरण दिएको वा अस्थायी रूपमा मात्र मापदण्ड पुरा गरेको पाइएमा स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिले अनुगमन गरी सचेत गराउने, अधिकतम एक लाख रुपैयासम्म जरिवाना गराउने तथा स्वीकृती खारेजीको लागि गाउँपालिकामा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) प्रयोगशालामा तालिम प्राप्त ल्याब टेक्निसियन बाहेकका ब्यक्तिले रगत, दिशापिसाव, खकार लगायतको परीक्षणमा संलग्न भएको पाइएमा त्यस्तो प्रयोगशाला बन्द गराउन सक्ने, संचालकलाई कालोसूचीमा राखी निजको नाम सार्वजनिक गर्न सकिनेछ ।

(३) फार्मसीको हकमा संघीय सरकारले निर्धारण गरेको योग्यता प्राप्त व्यक्ति बाहेक अरुले औषधी विक्री गरेको पाइएमा सचेत गराउने, रु १०,०००।— सम्म जरिवाना तिराउने देखि अनुमति खारेजसम्म गर्न सकिनेछ ।

१५. सहूलियत र छुटको व्यवस्था गर्नुपर्ने: निजी लगानी र ट्रष्ट मार्फत सञ्चालनमा आएका स्वास्थ्य संस्थाहरूले स्वास्थ्य परिक्षणका क्रममा तथा भर्ना भएर बस्दा लाग्ने शुल्क गाउँपालिकाको सिफारिसमा न्यूनतम दश प्रतिशत सेवाग्राहीहरूका लागि छुट वा मिनाहा दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद:४

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य स्वयंसेवा सम्बन्धी व्यवस्था

१६. स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्थापन: गाउँपालिका भित्रका सामुदायीक स्वास्थ्य संस्थाहरू मार्फत आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि ४ प्रकारका स्वास्थ्यकर्मीहरू रहने छन् :

(१) स्थायी: नेपाल सरकारको स्वास्थ्य सेवाबाट समायोजन भई आएका तथा लोक सेवा आयोग बाट सिफारिस भई आएका स्वास्थ्यकर्मीहरू

(२) करार: स्थानीय माग र विशिष्टताका आधारमा गाउँपालिका मार्फत करार सेवामा भर्ना गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरू ।

(३) अभ्यासकर्ता: स्थानीय स्तरमा खुलेका स्वास्थ्य अध्ययन संस्थानमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू एवं गाउँपालिकाको आंशिक वा पूर्ण छात्रवृत्तिमा अन्यत्र गई स्वास्थ्य शिक्षा अध्ययन गरेका विद्यार्थीहरूलाई अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीको रूपमा गाउँपालिकाले भर्ना गर्न सक्ने छ । यस्ता अभ्यासकर्तालाई वढीमा १ वर्षको लागि भर्ना गर्न सकिने छ ।

(४) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका ।

१७. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको व्यवस्था: स्वास्थ्य सेवालार्ई घर घरको पहुँचमा पुऱ्याउन र जनचेतना फैलाउन गाउँपालिकाले महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(१) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका नियुक्तिका लागि २१ वर्ष पुरा भई ४० वर्ष ननाघेको, शैक्षिक योग्यता न्यूनतम १० कक्षा अध्ययन गरेको सम्बन्धित वडाको विवाहित महिला नागरिक हुनुपर्ने छ ।

(२) एउटा वडामा अधिकतम संख्या १० हुने गरी औसत प्रति ३०० जनसंख्याको लागि १ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका सिफारिस सम्बन्धीत आमा समुहले गाउँपालिका समक्ष गर्नसक्ने छ ।

(३) प्रत्येक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले आधारभूत स्वास्थ्य सम्बन्धी १८ दिनको तालिम प्राप्त गरेको हुनुपर्नेछ । गाउँपालिका र स्वास्थ्य संस्थाहरूले आवश्यकता अनुसार तालिम अभिमुखीकरण प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(४) यो ऐन भन्दा पहिले देखि नै कार्यरत महिला स्वयंसेविकाहरू मध्ये निरक्षर, ६० वर्ष उमेर पुरा भएका र अशक्त स्वास्थ्य स्वयं सेविकालार्ई प्रोत्साहन भत्ता वापत रु ४०,०००।— प्रदान गरी तत्काल सेवाबाट विदाइ गर्न सकिनेछ । नयाँ नियुक्त गर्दा कम्तिमा १० कक्षा उत्तिर्णलाई मात्र नियुक्ति दिइने छ । माथिल्लो शैक्षिक योग्यतालाई प्राथमिकता दिई छनौट गरिनेछ । छनौटको जिम्मा स्थानिय आमा समुहलाई दिईनेछ ।

(५) मासिक रूपमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविको बैठक स्वास्थ्य संस्था स्तरमा नियमित बस्ने व्यवस्था मिलाईनेछ । नियमित रूपमा हुने बैठकमा प्रतिवेदन संकलन, समिक्षा तथा आगामि महिनाको योजना तयार गरिनेछ । सो वापत प्रोत्साहन खर्च गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउनेछ ।

(६) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन स्वस्थ आमा समूहको गठन साविकको वडा स्तरमा गरिनेछ । महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले सदस्य सचिवको भूमिका निर्वाह गरि नियमित रूपमा स्वस्थ आमा समूहको बैठक संचालन गरिनेछ । प्रत्येक स्वस्थ आमा समुहले गाउँपालिकाको अभिलेख पुस्तिकामा नियमानुसार सुचिकृत भई प्रमाणपत्र लिनुपर्ने छ । स्वस्थ आमा समुहहरूमा वचत तथा ऋण परिचालन गरिनेछ । प्रत्येक आमा समुह स्तरमा सुरक्षित मातृत्व कोषको स्थापना गरि सो को वृद्धिका लागि आवश्यक कार्यहरू

गरिनेछ । महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूद्वारा संचालनमा रहेको स्वस्थ आमा समुहहरूमा भएको वचत तथा ऋण कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्नका लागि साविकको गा.वि.स.स्तरमा संजाल निर्माण गर्ने र सहकारीहरू मार्फत सो रकमको व्यवस्थित परिचालन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । स्वास्थ्य आमा समुहको सदस्य हुने प्रावधान तथा कार्यकारिणी समितिको व्यवस्था तपसिल वमोजिम हुनेछ ।

स्वस्थ आमा समुहको सदस्य हुने आधारहरू :

- १) बडामा वसोवास भएको ।
- २) १० देखि १९ वर्ष सम्मका किशोरीहरू ।
- ३) गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरू ।
- ४) ५ वर्ष मुनिका बच्चा भएका आमाहरू ।
- ५) प्रजनन उमेरका विवाहित तथा अविवाहित महिलाहरू ।
- ६) उमेर ढल्केका महिलाहरू ।
- ७) बडामा वसोवास गर्ने अन्य १० वर्ष भन्दा माथिका सम्पूर्ण महिलाहरू ।

स्वस्थ आमा समुहलाई व्यवस्थित बनाउन तपसिलको ११ सदस्यीय कार्यकारिणी समिति तपसिल वमोजिमको हुनेछ ।

१) आमा समुहले छानेको नेतृत्व गर्ने सीप भएको महिला	-सभापति
२) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	-सदस्य सचिव
३) आर्थिक हर हिसाव व्यवस्थित गर्न सक्ने आमा समुहवाट एक जना महिला	-कोषाध्यक्ष
४) सबै आमा समुहको सदस्यहरूलाई समेट्ने गरि बाँकी सदस्यहरू ८ जना	-सदस्य

स्वस्थ आमा समुहको कार्य देहाय वमोजिम हुनेछ ।

- १) स्वस्थ आमा समुहको नियमित मासिक बैठक वसी स्वास्थ्य सम्बन्धी विविध सवालहरूमा नियमित छलफल गर्ने ।
 - २) स्वस्थ आमा समुह भित्र परिवार नियोजन, पोषण, खोप, सुरक्षित मातृत्व, सरुवा रोग, नसर्ने रोगहरू, मानसिक स्वास्थ्य, लगायत अन्य सचेतना फैलाउन तथा सेवाको उपयोग गर्नेको संख्या बढाउन आवश्यक प्रचार प्रसार, क्रियाकलापहरूको संचालन तथा व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।
 - ३) स्वस्थ आमा समुहमा भएको वचत तथा ऋण परिचालन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी व्यवस्थापन गरि सहकारीको माध्यमबाट सो को आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
 - ४) नियमित रूपमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको काममा सहयोग पुर्याउने ।
 - ५) स्वास्थ्य सम्बन्धी आमा समुह स्तरमा आवश्यकता पहिचानको लागि योजना बनाउने र सो को समाधानको लागि श्रोतको व्यवस्थापन, परिचालन, समन्वय, सहकार्य र सामाजिक सहभागीता बढाउनको लागि सामाजिक परिचालनका आवश्यक कार्यहरू संचालन गर्ने ।
 - ६) समुदाय स्तरमा नियमित रूपमा संचालन हुने प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा गाउँघर क्लिनिक, र खोप क्लिनिक हरूको नियमित संचालन तथा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने ।
 - ७) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको कामको नियमित अनुगमन तथा लेखाजोखा गरि महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने साथै छनौटको सम्पूर्ण जिम्मा लिने ।
१८. स्वास्थ्यकर्मीको सेवा सुविधा:

(१) स्वास्थ्यकर्मीहरू लाई नेपाल सरकारले वा गाउँपालिकाले तोके वमोजिमको अन्य सेवा सुविधा समेत उपलब्ध हुनेछ ।

(२) करार स्वास्थ्यकर्मीले प्रचलित तलब स्केल बमोजिम दुई पक्षबीचको समझदारीमा भएको करार सम्झौतामा उल्लेखित सेवा सुविधा उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(३) अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीले निर्वाह भत्ताको रूपमा रकम गाउँपालिकाले तोके वमोजिम हुनेछ ।

(४) सबै स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई फिल्डमा गई काम गरे बापत फिल्ड भत्ता, जोखिम क्षेत्रमा काम गरे बापत प्रचलित नियमानुसारको जोखिम भत्ता, कार्यालय समय बाहेक काम गरे बापत अतिरिक्त सेवा भत्ता र अन्य सेवाका कर्मचारी सरह समान सेवा सुविधा उपलब्ध गराइने छ ।

(५) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका : पोशाक, वार्षिक रूपमा सञ्चार खर्च, स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यकता परेको वखत काममा खटाइएमा सो दिनको पारिश्रमिक, स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी अभियानमा खटाईएको समयमा दिइने पारिश्रमिक जस्ता सुविधाहरू उपलब्ध गराउन सकिनेछ साथै अन्य सेवा सुविधाहरू गाउँपालिकाले तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

१९. स्वास्थ्यकर्मीको दरवन्दी निर्धारण र नियुक्ति: सामुदायीक वा सरकारी स्वामित्वका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आवश्यक स्वास्थ्यकर्मीको दरवन्दी संघीय व्यवस्थाको अधिनमा रही गाउँपालिकाले निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

(१) दरवन्दी अनुसारका पदहरूमा नेपाल सरकारबाट समायोजन भई आएका तथा लोक सेवा आयोग बाट सिफारिस भइ आएका स्थायी स्वास्थ्यकर्मीहरू रहने छन् । दुवै प्रकृया बाट नआउन्जेल रिक्त रहेका पदहरूको हकमा गाउँपालिकाले आवश्यकता अनुसार करारमा नियुक्ति गर्न सक्ने छ ।

(२) स्वास्थ्य संस्थामा कायम भएको रिक्त दरवन्दीमा करार नियुक्ति गर्नु पर्ने भएमा करार नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय सेवा ऐन वमोजिम वा संघीय कानूनमा उल्लेख भए वमोजिम हुनेछ ।

२०. कर्मचारी सरुवा:

(१) स्थायी स्वास्थ्यकर्मीको हकमा निजले कुनै एक स्वास्थ्य संस्थामा अधिकतम ५ वर्ष सेवा गरे पश्चात अर्को स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा हुन सक्नेछ । विशेष परिस्थिती बाहेक न्यूनतम २ वर्ष एउटै स्वास्थ्य संस्थामा कार्य गरेपछि मात्र सरुवा हुनेछ ।

(२) विशेष अवस्थामा बाहेक न्यूनतम २ वर्ष एकै स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्थायी कर्मचारीले अर्को स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा हुन चाहेमा गाउँपालिकामा सरुवाका लागि निवेदन दिन सक्नेछन् । यसरी प्राप्त निवेदनका आधारमा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा गर्न सक्नेछ ।

(३) विशेष अवस्था भन्नाले निज सो संस्थामा रहन नसक्ने, विषयगत दरवन्दी आवश्यक नरहेको, स्वास्थ्य समस्या, पतिपत्नी सगैँ रही सेवा गर्न पाउने अवस्था वा अन्य चित्तबुझ्दो कारण समेतलाई बुझिने छ ।

२१. कार्यसम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने: स्वास्थ्य सेवालार्ई प्रभावकारी बनाउन देहाय अनुसार कार्यसम्पादन करार सम्झौताको प्रकृया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।

(१) गाउँपालिकाको प्रमुखको रोहवरमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखा हेर्ने अधिकृतसँग, उक्त अधिकृतले स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुखहरूसँग र प्रमुखले अधिनस्थ कर्मचारीहरूसँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने छ ।

(२) कार्य सम्पादन करार सम्झौता १ वर्षको हुने छ । करार सम्झौता अनुसार काम भए नभएको मूल्यांकन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आर्थिक वर्षको अन्त्यमा तयार गरी गाउँपालिका प्रमुख समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ ।

(३) वार्षिक कार्यसम्पादन करारका सूचकहरु निर्धारण गर्ने कार्य स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिले तयार पारी गाउँपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२२. कार्य सम्पादन मूल्यांकन र सजाय तथा पुरस्कार

(१) कार्यसम्पादन करार भएका कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन क्षमताको आधारमा मूल्याङ्कन गरी कार्यसम्पादनमा राम्रो नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने र कमजोर नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई दण्डित गर्न सकिनेछ ।

(२) कार्यसम्पादन सम्झौताको मूल्याङ्कन, पुरस्कार र सजाय गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद:५

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य कर्मचारीको आचरण सम्बन्धी व्यवस्था

२३. समय पालन र नियमितता : कर्मचारीले नेपाल सरकारबाट निर्धारित समयमा नियमित रूपले कार्यालयमा हाजिर हुनु पर्दछ र सकेसम्म पहिले बिदाको स्वीकृति नलिई कामबाट अनुपस्थित हुनु हुँदैन ।

२४. अनुशासन र आज्ञापालन :

(१) कर्मचारीले अनुशासनमा रही आफ्नो कर्तव्य इमान्दारी र तत्परताको साथ पालन गर्नु पर्दछ ।

(२) कर्मचारीले सरकारी काम सम्बन्धी कुरामा आफूभन्दा माथिको अधिकृतले दिएका आज्ञालाई शीघ्रताका साथ पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(३) कर्मचारीले आफूभन्दा माथिका सबै कर्मचारीहरु प्रति उचित आदर देखाउनु पर्नेछ र आफू मुनिका कर्मचारीहरु प्रति उचित व्यवहार गर्नु पर्नेछ ।

२५. राजनैतिक वा अवाञ्छनीय प्रभाव पार्न नहुने : कुनै पनि कर्मचारीले आफ्नो सेवा सम्बन्धी कुरामा मतलब साध्य गर्ने मनसायले अन्य कर्मचारी माथि कुनै राजनैतिक वा अवाञ्छनीय प्रभाव पार्न वा प्रभाव पार्ने प्रयत्न गर्नु हुँदैन ।

२६. राजनीतिमा भाग लिन नहुने : कर्मचारीले कुनै राजनैतिक संगठन वा दलको पक्ष वा विपक्षमा प्रचार प्रसार गर्न वक्तव्य दिन वा भाषण गरी राजनीतिमा भाग लिन हुँदैन ।

२७. सरकारको आलोचना गर्न नहुने : (१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको नीतिको विपरीत हुने गरी वा सरकार र जनताको पारस्परिक सम्बन्धमा वा कुनै विदेशी राष्ट्रसंगको सम्बन्धमा खलल पर्न सक्ने गरी कुनै पनि कर्मचारीले आफ्नो वास्तविक वा काल्पनिक नामबाट वा बेनामी कुनै लेख प्रकाशित गर्न, प्रेसलाई कुनै खबर दिन, रेडियो वा टेलिभिजन आदिद्वारा भाषण प्रसारित गर्न, कुनै सार्वजनिक भाषण दिन वा कुनै वक्तव्य प्रकाशित गर्न हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानून र सरकारको नीतिको विपरीत नहुने गरी लेख प्रकाशन वा प्रसारण गर्न बाधा पर्ने छैन ।

२८. सरकारी कामकाज सम्बन्धी समाचार प्रकाश गर्नमा प्रतिबन्ध : कुनै पनि कर्मचारीले सरकारद्वारा अख्तियार नपाई आफूले सरकारी कर्तव्य पालन गर्दा जानकारीमा आएको कुनै गोप्य वा कानूनद्वारा निषेधित विषय आफूले लेखेको वा संकलन गरेको कुनै कागजपत्र वा समाचार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपबाट अरु अनधिकृत कर्मचारी वा गैर सरकारी व्यक्ति वा प्रेसलाई दिनु वा बताउनु हुँदैन । यो प्रतिबन्ध जुनसुकै कारणबाट सेवामा नरहेको व्यक्तिको हकमा समेत लागू रहनेछ ।

२९. दान, उपहार, चन्दा आदि प्राप्त गर्न र सापटी लिनमा प्रतिबन्ध : (१) सेवा सम्बन्धी काममा कुनै पनि प्रकारले असर पर्न सक्ने गरी कुनै पनि कर्मचारीले सरकारको पूर्वस्वीकृति बिना आफूले वा आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यद्वारा कसैबाट कुनै प्रकारको दान, दातव्य, कोसेली वा उपहार स्वीकार गर्न वा चन्दा माग्न वा कामसंग सम्बन्धित व्यक्तिसंग सापटी लिन हुँदैन ।

(२) कर्मचारीले कुनै विदेशी सरकार वा विदेशी सरकारको कुनै प्रतिनिधिबाट कुनै उपहार प्राप्त हुन आएमा निजले स्थानीय सरकारलाई सो कुराको सूचना दिई निकास भए बमोजिम गर्नु पर्छ ।

३०. कम्पनीको स्थापना र संचालन, व्यापार व्यवसाय तथा निजी प्राक्टिस गर्न नहुने:

(१) कर्मचारीले स्थानीय सरकारको पूर्वस्वीकृति नलिई देहायको काम गर्नु हुँदैन:

(क) कुनै बैंक वा कम्पनीको स्थापना, रजिष्ट्रेशन वा संचालनको काममा भाग लिन वा स्वास्थ्य क्लिनिक वा निजी अस्पताल वा नर्सिङ होम खोल्न, संचालन गर्न, वा त्यस्तो स्वास्थ्य क्लिनिक वा निजी अस्पतालमा काम गर्न,

(ख) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता गराउनु पर्ने कुनै व्यापार वा व्यवसाय गर्न,

(ग) अन्यत्र कुनै प्रकारको नोकरी स्वीकार गर्न ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कर्मचारीले सरकारको नीति विपरीत नहुने र आफूलाई तोकिएको काममा बाधा नपर्ने गरी साहित्यिक, वैज्ञानिक वा कलात्मक कार्य गर्न वा निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

३१. निर्वाचनमा भाग लिन नहुने: कर्मचारीले कुनै पनि राजनैतिक पदको लागि हुने निर्वाचनमा भाग लिन वा कसैको निमित्त मत माग्न वा कुनै प्रकारको प्रभाव पार्न हुँदैन तर प्रचलित कानून बमोजिम आफूले पाएको मतदानको अधिकार प्रयोग गर्न बाधा पर्नेछैन ।

३२. प्रदर्शन र हडताल गर्न प्रतिबन्ध: कर्मचारीले नेपाल राज्यको सार्वभौमसत्ता र अखण्डतामा आँच आउने गरी, देशको शान्ति सुरक्षा, वैदेशिक सम्बन्ध र सार्वजनिक मर्यादा तथा अदालतको निर्णयको अवहेलना हुने गरी, विभिन्न जात, जाती, धर्म, वर्ग, क्षेत्र र सम्प्रदायका मानिसहरु बीच वैमनस्य उत्पन्न गराउने वा साम्प्रदायिक दुर्भावना फैलाउने गरी वा कुनै अपराधलाई प्रश्रय हुने गरी वा आफ्नो काम कर्तव्य पालन गर्नमा बाधा विरोध हुने गरी प्रदर्शन गर्न, हडतालमा भाग लिन, तालाबन्दि गर्न, धर्ना बस्न वा सो कार्य गर्ने उद्देश्यले अरुलाई उक्साउन समेत हुँदैन ।

३३. हडताल, थुन्छेक तथा घेराउ गर्नमा प्रतिबन्ध: कर्मचारीले कुनै पनि कार्यालय वा कुनै अधिकृतको कानूनद्वारा निर्धारित कर्तव्य पूरा गर्नमा बाधा विरोध हुने गरी हडताल वा कलम बन्द गर्न तथा शारीरिक वा मानसिक उत्पीडन हुने गरी दबाव दिन वा सो गर्ने उद्देश्यले अरुलाई उक्साउन समेत हुँदैन ।

३४. लापरबाही वा बद्रियतले काम गर्न नहुने: कर्मचारीले आफ्नो कर्तव्य पालनको सिलसिलामा बिरामीलाई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउँदा बिरामीको जिउज्यानमा हानी नोक्सानी पुग्न सक्ने गरी लापरबाही वा बदनियतले काम गर्न हुँदैन ।

३५. प्रतिनिधित्व गर्नमा प्रतिबन्ध: कर्मचारीले आफूलाई मर्का परेको विषयमा आफैले वा वारेसद्वारा सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष निवेदन दिन बाहेक अरु व्यक्ति वा समूहको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्न हुँदैन ।

तर सरकारबाट मान्यता प्राप्त कर्मचारीहरुको पेशागत संस्थाको तर्फबाट गरिने प्रतिनिधित्व कर्मचारीको पदीय दायित्वको आधारमा गर्नुपर्ने कुनै कार्य गर्नमा यस ऐनले बाधा पुर्याएको मानिनेछैन ।

३६. संस्थाको सदस्यता

(१) कुनै पनि कर्मचारीले सरकारको पूर्व स्वीकृति लिई प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको पेशागत संस्था बाहेक अन्य कुनै पनि प्रकारको संस्थाको सदस्य बन्नु हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कर्मचारीले प्रचलित कानून र सरकारको नीतिको विपरीत नहुने गरी आफ्नो पेशागत र अन्य सामाजिक संस्थाको सदस्य बन्न यस दफामा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिनेछैन ।

३७. सम्पत्ति विवरण: कर्मचारीले आफ्नो सम्पत्तिको विवरण दिनु पर्नेछ र त्यसरी दिइएको विवरण झुट्टा ठहरिएमा प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गरिनेछ ।

३८. आफ्नो सेवा र पद अनुसारको आचरण पालन गर्नु पर्ने: प्रत्येक कर्मचारीले आफ्नो सेवा र पद अनुकूलको आचरण समेत पालन गर्नु पर्नेछ ।

३९. चेतावनी दिन सक्ने: कुनै कर्मचारीले कार्यालय समय पालन नगरेमा, सरकारी काम सम्बन्धी कुरामा आफू भन्दा माथिको कर्मचारीले दिएको आज्ञा पालन नगरेमा वा आफूलाई सुम्पिएको जिम्मेवारी अनुसारको काममा लापरवाही वा ढिलासुस्ती गरेमा त्यस्तो कर्मचारीलाई सम्बन्धित सुपरिवेक्षकले कारण खोली चेतावनी दिन सक्नेछ र सोको अभिलेख सम्बन्धित कर्मचारीको व्यक्तिगत विवरण फाइलमा राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद—६

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य कर्मचारीको सेवाको सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

४०. कर्मचारीको सेवाको सुरक्षा: देहायका कर्मचारी बाहेक अन्य कुनै पनि कर्मचारीलाई सफाईको सबूत दिने मनासिब माफिको मौका नदिई सेवाबाट हटाइने वा बर्खास्त गरिनेछैन:-

- (क) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसूरदार ठहरिएको,
- (ख) म्यादी पदमा बहाल रहेको,
- (ग) भागी पत्ता नलागेको वा सम्पर्क स्थापित गर्न सम्भव नभएको पर्याप्त आधार भएको,
- (घ) प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यावसायिक परिषद्बाट नामदर्ता खारेज भएको ।

४१. कर्मचारीको बचाउ : (१) कर्मचारीले आफ्नो ओहदाको कर्तव्य पालन सम्झी गरेको कुनै कामको सम्बन्धमा निज उपर उपदफा (२) बमोजिमको रीत नपुऱ्याई मुद्दा चलन सक्नेछैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै कर्मचारी उपर मुद्दा चलाउनको लागि सरकार वादी हुने मुद्दाको हकमा सरकारी न्यायाधिवक्ताको र अन्य मुद्दाको हकमा अख्तियारवालाको अनुमति प्राप्त भएको हुनु पर्नेछ र देवानी मुद्दाको हकमा देहाय बमोजिम भएको हुनु पर्नेछ :-

(क) मुद्दा चलाउने कारण तथा वादीको र निजको वारेस भएमा त्यस्तो वारेसको नाम र ठेगाना खोली लिखित सूचना अख्तियारवालालाई वा सम्बन्धित कर्मचारीलाई बुझाएको वा हुलाकद्वारा रजिष्टरी गरी पठाएको र त्यसको एक प्रति नक्कल सरकारमा पेश भएको ।

(ख) मुद्दा चलाउने कारण भएको आठ महीनाभित्र मुद्दा दायर गरिसकेको । तर लापरवाही वा बदनियतले कुनै कर्मचारीले गरेको कामको परिणाम स्वरूप कसैलाई शारीरिक हानी नोक्सानी पुग्न गएमा त्यस्तो कर्मचारी उपर प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाई क्षतिपूर्ति दाबी गर्न यस उपदफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

(३) कुनै कर्मचारी बहाल छँदा आफ्नो ओहदाको कर्तव्य पालनको सिलसिलामा गरेको कामको सम्बन्धमा बहाल टुटिसकेपछि पनि उपदफा (२) बमोजिम स्वीकृति नभई निज उपर मुद्दा चलन सक्नेछैन ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मुद्दा चलाउन सरकारबाट स्वीकृति दिएमा निजको प्रतिरक्षा सरकारले नै गर्नेछ ।

(५) कुनै पनि कर्मचारीलाई निजको नियुक्ति हुँदा तत्काल लागू रहेको तलब, उपदान, निवृत्तभरण र अन्य सुविधा सम्बन्धी सेवाका शर्तहरूमा निजको स्वीकृति बेगर निजलाई प्रतिकूल असर पर्ने गरी परिवर्तन गरिने छैन । पछि हुने संशोधनले त्यस्तो संशोधन हुनु अगावै बहाल रहेको कुनै कर्मचारीको उपर्युक्त सेवाका शर्तहरूमा कुनै प्रकारले प्रतिकूलअसर पर्ने भएमा त्यस्तो संशोधित व्यवस्था बमोजिम गर्न मन्जुर गरेको लिखित स्वीकृतिनभई त्यस्तो व्यवस्था निजको हकमा लागू हुने छैन ।

परिच्छेद ७

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य कर्मचारीको सजाय र पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था

(४२) सजाय ः उचित र पर्याप्त कारण भएमा कर्मचारीलाई देहाय बमोजिमको विभागीय सजाय गर्न सकिनेछ ः—

(क) सामान्य सजाय ः

- (१) नसिहत दिने,
- (२) दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने,
- (३) बढीमा दुई तलब वृद्धि रोक्का गर्ने,
- (४) पाँच वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने,
- (५) बढीमा पाँच तलब वृद्धि रोक्का गर्ने,
- (६) पदको शुरु स्केलमा घट्टुवा गर्ने ।

(ख) विशेष सजाय ः

(१) भविष्यमा स्वास्थ्य सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने ।

(२) भविष्यमा स्वास्थ्य सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गर्ने ।

४३. नसिहत दिने वा बढीमा दुई तलबवृद्धि वा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने ः देहायको कुन अवस्थामा कर्मचारीलाई नसिहत दिने वा बढीमा दुई तलबवृद्धि रोक्का गर्ने वा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने सजाय गर्न सकिनेछ :

- (क) एकभन्दा बढी पटक अनुशासनहीन काम गरेमा,
- (ख) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा उल्लिखित आचरण सम्बन्ध कुराहरू उल्लंघन गरेमा,
- (ग) प्रचलित कानून बमोजिम बरबुझारथ नगरेमा,
- (घ) एक वर्षमा दुईपटकसम्म लिखित चेतावनी पाएमा,
- (ङ) प्रचलित कानून बमोजिम पेशकी फछ्छ्यौट नगरेमा,
- (च) सेवाग्राहीको पीरमर्का र उजुरी पटक/पटक बेवास्ता गरेको सम्बन्धमा आफूभन्दा माथिल्लो अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा,

(छ) कार्य विवरण लागू गर्ने गराउने दायित्व भएको पदाधिकारीले सो कार्य नगरेमा ।

४४. पाँच वर्षसम्म बहुवा रोक्का गर्ने वा बढीमा पाँच तलबवृद्धि रोक्का गर्ने वा पदको शुरु स्केलमा घट्टुवा गर्ने : देहायको कुनै अवस्थामा कर्मचारीलाई पाँच वर्षसम्म बहुवा रोक्का गर्ने वा बढीमा पाँच तलबवृद्धि रोक्का गर्ने वा निज बहाल रहेको पदको शुरु स्केलमा घट्टुवा गर्ने सजाय गर्न सकिनेछ :

(क) पटक पटक अनुशासनहीन काम गरेमा

(ख) यो ऐन वा प्रचलित कानूनले तोकेको पदीय दायित्व जिम्मेवारीपूर्वक पूरा नगरेमा,

(ग) व्यवस्थापन परीक्षणबाट देखिएका अनियमितता सम्बन्धमा दिएको निर्देशन पालना नगरेमा ।

४५. सेवाबाट हटाउने वा बर्खास्त गर्ने : (१) देहायको कुनै अवस्थामा कर्मचारीलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउन सकिनेछ :

(क) लापरबाही वा बदनियतले काम गरेमा,

(ख) कर्मचारीले आफ्नो पदको काम वा जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेमा ।

(ग) आचरण सम्बन्धी कुरा बराबर उल्लंघन गरेमा ।

(घ) कार्यालयको समयमा बराबर मादक पदार्थको सेवन गरेमा ।

(ङ) बराबर अनुशासनहीन काम गरेमा ।

(च) राजनीतिमा भाग लिएमा ।

(छ) अनुशासन र आज्ञापालन नगरेको सम्बन्धमा दुईपटकभन्दा बढी नसिहत पाएमा,

(ज) बिदा स्वीकृत नगराई लगातार साठी दिनसम्म आफ्नो कार्यालयमा अनुपस्थित रहेमा ।

(झ) पदस्थापना भएको वा काज खटाइएको कार्यालयमा हाजिर भई काम नगरेमा,

(ञ) निर्धारित अवधिभर सेवा नगरेमा ।

(२) देहायको कुनै अवस्थामा कर्मचारीलाई भविष्यमा स्वास्थ्य सेवाको निमित्त अयोग्य ठहरिने गरी सेवाबाट बर्खास्त गर्न सकिनेछ :

(क) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा ।

(ख) भ्रष्टाचार गरेमा ।

४६. विभागीय कारवाही र सजाय सम्बन्धी विशेष व्यवस्था : यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ अनुसार सो आयोगबाट र प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायले कुनै कर्मचारीलाई विभागीय कारवाही गर्न लेखी आएमा आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सोही बमोजिम विभागीय सजाय गर्नु पर्नेछ ।

४७. विभागीय सजाय दिने अधिकारी :

(१) कर्मचारीलाई सजायको आदेश दिने अधिकार अख्तियारवालालाई हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी कर्मचारीलाई सजाय दिने अधिकारी तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४८. विशेष सजायको आदेश उपर पुनरावेदन :

(१) विभागीय सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले दिएको विशेष सजायको आदेश उपर त्यस्तो कर्मचारीले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(२) कुनै कर्मचारीको सम्बन्धमा यस दफा बमोजिम पुनरावेदनको अन्तिम किनारा लागेपछि त्यसको परिणाम स्वरूप निजको सेवा पुनः स्थापित हुने भएमा सो निर्णयको सूचना पाएको मितिले तीन महीनाभित्र निज उपस्थित हुन नआएमा निजको नोकरी थामिनेछैन ।

(३) पुनरावेदकले चाहेमा आफै वा वारिसद्वारा तारिखमा बस्न र कानून व्यवसायीद्वारा बहस पैरवी गराउन सक्नेछ ।

४९. विभागीय सजाय दिने अधिकार सुम्पन सक्ने ः सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ७५ बमोजिम सजायको आदेश दिने कुनै अधिकारीको अधिकारलाई सोही सूचनामा तोकिएको अधिकारीले तोकिएको अवधिसम्मको लागि प्रयोग गर्न पाउने गरी सुम्पन सक्नेछ ।

५०. निलम्बन गर्ने : (१) कुनै कर्मचारीको सम्बन्धमा कुनै अभियोगको जाँचबुझ गर्नु परेमा जाँचबुझ समाप्त नहुन्जेलसम्म उक्त कर्मचारीलाई सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले निलम्बन गर्न सक्नेछ । तर देहायको अवस्था नभई साधारणतया निलम्बन गरिने छैन ः—

(क) निलम्बन नगरी ओहदाको काम गर्न दिँदा झुट्टा सबूत प्रमाण संकलन गर्न सक्ने वा आफ्नो विरुद्धका सबूत प्रमाण गायब गर्नसक्ने सम्भावना देखिएमा, वा

(ख) निलम्बन नगरी ओहदाको काम गर्न दिँदा सरकारी हानी नोक्सानी हुने सम्भावना देखिएमा ।

(२) कर्मचारीलाई स्वास्थ्य सेवाबाट हटाउने वा बर्खास्त गर्ने अभियोगको सूचना दिनुको साथै निजलाई सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले निलम्बन समेत गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम कुनै कर्मचारीलाई निलम्बन गर्दा साधारणत ः दुई महीना भन्दा बढी गर्नु हुँदैन । सो अवधि भित्र कर्मचारी उपर गरिएको कारबाहीको किनारा लगाउनु पर्नेछ । कुनै असाधारण अवस्था परी उक्त अवधिभित्र कारबाही किनारा लगाउन नसकिने भै निलम्बनको अवधि बढाउनु परेमा एक महिनासम्म निलम्बनको अवधि बढाउन सकिनेछ ।

(४) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा गिरफ्तार भई थुनिएको कर्मचारी त्यसरी थुनिएको अवधिभर स्वतः निलम्बन भएको मानिनेछ ।

५१. निलम्बनको समाप्ति: कुनै कर्मचारी आफ्नो पदमा पुनः स्थापित भएमा वा सेवाबाट हटाइएमा वा बर्खास्त गरिएमा निजको निलम्बन समाप्त हुनेछ ।

५२. सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्ने

(१) विभागीय सजाय दिन पाउने अधिकारीले कुनै कर्मचारीलाई सजाय दिने आदेश दिनुभन्दा अघि कारबाही गर्न लागिएको कारणको उल्लेख गरी सो कर्मचारीलाई उचित म्याद दिई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ । यसरी मौका दिँदा निज माथि लगाइएको आरोप स्पष्ट रूपले किटिएको र प्रत्येक आरोप कुन कुन कुरा र कारणमा आधारित छ सो समेत खुलाउनु पर्नेछ । यस्तोमा सम्बन्धित कर्मचारीले म्यादभित्र आफ्नो सफाई पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) विभागीय सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले आवश्यक ठानेमा स्वयं वा कुनै अन्य अधिकृतद्वारा जाँचबुझ गराउन सक्नेछ । त्यस्तो जाँचबुझ गर्ने अधिकृतले तोकिएका कार्यविधिको पालना गर्नु पर्नेछ ।

५३. विशेष सजायको आदेश दिनु भन्दा पहिले सजाय प्रस्ताव गर्नु पर्ने ः विशेष सजायको आदेश दिनुभन्दा पहिले विभागीय सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले दफा ५२ बमोजिम सफाई पेश गर्न दिइएको म्यादभित्र सफाई पेश नगरेमा वा पेश हुन आएको सफाइ सन्तोषजनक नभएमा त्यस्तो कर्मचारीलाई दिन लागिएको प्रस्तावित सजाय किन नदिनु भनी त्यस सम्बन्धमा उचित म्याद दिई स्पष्टीकरण माग्नु पर्नेछ ।

५४. लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनु पर्ने ः विभागीय सजायको कारबाहीको सिलसिलामा सम्बन्धित कर्मचारीले दफा ५२ बमोजिम दिएको सफाई वा दफा ५३ बमोजिम दिएको स्पष्टीकरण सन्तोषजनक नभई त्यस्तो कर्मचारीलाई सजाय गर्नु पर्ने देखिएमा विभागीय सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले सो कर्मचारीलाई दिन लागिएको सजाय प्रस्ताव गरी लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनु पर्नेछ ।

५५. विभागीय कारवाहीको सम्बन्धमा लोकसेवा आयोगको परामर्श लिंदाको कार्यविधि ः (१) कुनै कर्मचारीलाई विभागीय सजाय गर्ने सम्बन्धमा दफा ५४ बमोजिम लोक सेवा आयोगको परामर्शको निमित्त लेखी पठाउँदा के कस्तो कसूर गरे बापत त्यस्तो विभागीय सजाय गर्न लागिएको हो सो सम्बन्धी सबै कागजात र सम्बन्धित कर्मचारीको तर्फबाट कुनै स्पष्टीकरण पेश गरिएको भए सो समेत लोक सेवा आयोगमा पठाउनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त हुन आएको कागजातको अतिरिक्त सो कर्मचारी सम्बन्धी अन्य कुनै विवरणको आवश्यकता परेमा लोक सेवा आयोगले सम्बन्धित अधिकारीसंग माग गर्न सक्नेछ र त्यसरी लोक सेवा आयोगबाट माग भएको विवरण उपलब्ध गराउनु सो अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

५६. सेवामा बहाल नरहने ः (१) देहायका कर्मचारीहरू देहायको अवस्थामा सेवामा बहाल रहने छैनन् ः—

(क) म्यादी पदमा बहाल रहेकोमा त्यस्तो पदको म्याद समाप्त भएमा,

(ख) भागी पत्ता नलागेको वा सम्पर्क स्थापित गर्न सम्भव नभएको पर्याप्त आधार भएमा,

(ग) प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यावसायि परिषद्बाट नाम दर्ता खारेज भएमा

।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) र (ग) मा उल्लेखित अवस्था परी कुनै कर्मचारीलाई सेवामा बहाल नरहेको जानकारी अख्तियारवालाले सम्बन्धित कर्मचारीलाई दिनु पर्नेछ ।

५७. निर्णयमा असर नपर्ने ः कुनै कर्मचारीको सम्बन्धमा यो ऐन वा यस ऐन अन्तरगत बनेका नियमहरू बमोजिम अख्तियार प्राप्त अधिकारीले गरेको कारवाहीमा तात्विक असर नपर्ने सानो तिनो त्रुटीबाट निर्णयमा असर पर्नेछैन ।

परिच्छेद ८

विदा र पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था

५८. कर्मचारीले पाउने विदा : कर्मचारीहरूले देहायका विदाहरू तोकिए बमोजिम पाउनेछन् :

(क) भैपरी आउने र पर्व विदा

(ख) घर विदा

(ग) बिरामी विदा

(घ) प्रसूती विदा

(घ१) प्रसूति स्याहार विदा,

(ङ) किरिया विदा

(च) अध्ययन विदा

(छ) असाधारण विदा

(ज) सट्टा विदा

(झ) अतिरिक्त सेवा विदा

५९. गयल भएको अवधि सेवा अवधिमा गणना नहुने ः (१) विदा नलिई आफ्नो कार्यालयमा अनुपस्थित हुने कर्मचारीलाई गयल र तलब कट्टी गरी विभागीय सजाय समेत गरिनेछ । यसरी गयल भएको अवधि निजको सेवा अवधिमा गणना गरिने छैन ।

(२) विदा स्वीकृत नगराई लगातार साठी दिनभन्दा बढी अवधि अनुपस्थित हुने कर्मचारीलाई हाजिर गराउन पाइने छैन ।

(३) उपदफा (२) विपरीत कुनै पदाधिकारीले कुनै कर्मचारीलाई हाजिर गराएकोमा त्यस्तो पदाधिकारीलाई विभागीय कारवाही गरी सो कर्मचारीले खाएको तलब, भत्ता समेत त्यसरी हाजिर गराउने पदाधिकारीबाट सरकारी बाँकी सरह असूलउपर गरिनेछ ।

६०. पुरस्कार : (१) कर्मचारी बहाल भैरहेको तह भन्दा एक तह माथिको तहमा बढुवा हुन सम्भाव्य उम्मेदवार हुनुको लागि आवश्यक न्यूनतम सेवा अवधि सम्म लगातार यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिमको कार्य सम्पादन मूल्यांकन फाराममा अति उत्तम अंक पाई बढुवामा स्थान पाउन नसकेको कर्मचारीलाई पुरस्कार स्वरूप थप पाँच तलब वृद्धि दिन सकिनेछ । यस्तो पुरस्कारको रकम सम्बन्धित विभागीय प्रमुखबाट निर्णय गराई प्रशंसापत्र सहित दिन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम थप भएको तलब वृद्धि जोड्दा सम्बन्धित कर्मचारीको अन्तिम तलबमान नाघ्ने भएमा त्यसरी नाघेको तलब वृद्धिको रकम निजले पाउने मासिक तलबमा थप गरी दिइनेछ ।

परिच्छेद: ९

औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद, भण्डारण र वितरण सम्बन्धी व्यवस्था

६१. वार्षिक खरिद योजना बनाउनु पर्ने:

(१) आफ्नो क्षेत्रभित्र वार्षिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको अनुमान र खरिद गर्न वार्षिक खरिद योजना बनाई स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

(२) वार्षिक खरिद योजना स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाको सहयोगमा खरिद एकाईले तयार गर्नेछ ।

६२. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण खरिद

(१) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिदका लागि गाउँपालिकाले प्रक्रिया अघि बढाउने छ ।

(२) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद कार्यमा सार्वजनिक खरिद ऐन र विषयगत स्थानीय कानूनहरूको प्रावधान अनुसार गर्नुपर्ने छ ।

६३. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको भण्डारण

(१) खरिद गरिएको औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको सुरक्षित भण्डारणको व्यवस्था गाउँपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले मिलाउने छ ।

(२) स्वास्थ्य उपकरण आवश्यकता अनुसार र औषधीको खरिद चौमासिक रूपमा गर्नुपर्ने छ । खरिदको परिमाण निर्धारण सम्बन्धित वडा समितिले माग गरेको परिमाणको बमोजिम २०% मा नबढाइकन गर्नुपर्ने छ ।

(३) गाउँपालिकाले खरिद गरेको उपकरण र औषधीको कुल परिमाण र मूल्य खरिद मितिको १५ दिनभित्र सार्वजनिक गर्नुपर्ने छ ।

(४) सम्बन्धित सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाले गाउँपालिकाबाट प्राप्त गरेको उपकरण र औषधी तथा औषधी वितरण सम्बन्धी विस्तृत विवरण चौमासिक रूपमा सार्वजनिक गर्ने र सम्बन्धित वडा समिति मार्फत गाउँपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद १०

स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर, सामाजिक सुरक्षा अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

६४. स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर तोक्न सक्ने

(१) गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरमा सञ्चालित चिकित्साकीय उत्पादन र स्वास्थ्य सेवाहरूको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ । स्थानीय स्वास्थ्य सेवा अनुगमन समिति मार्फत निर्धारित गुणस्तर र मूल्य भए नभएको अनुगमन गरि सो अनुरूप कार्य गर्न गराउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित चिकित्साकीय उत्पादन र स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम र अधिकतम मूल्य र गुणस्तरको जानकारी गाउँपालिकालाई गराउनु पर्नेछ ।

६५. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन

(१) गाउँपालिकाले राष्ट्रिय र प्रादेशिक नीति अनुसार स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न आवश्यक सहजिकरण, जनचेतनाका कार्यक्रम तथा अभियानहरू संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(२) आवश्यकतानुसार अन्य सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू निर्माण गरि संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

६६. सरसफाई र स्वच्छताका लागि अनुगमन तथा नियमन

(१) स्वस्थ खानेपानी र खाद्यपदार्थको गुणस्तर एवं वायु तथा ध्वनी प्रदुषण नियन्त्रण गर्न स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिले आवश्यक व्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) प्रदुषण बढाउने उद्योग, संस्थान वा व्यक्तिलाई सो सम्बन्धी सचेत गराउन र सो बाट पर्न जाने हानी नोक्सानीको क्षतिपूर्ति भराउन गाउँपालिका समक्ष आवश्यक सिफारिस गर्न सक्ने छ ।

(३) सिफारिस बमोजिम तोकिएको अधिकारीले आवश्यक दण्ड जरिवाना तथा अन्य कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद ११

महामारी रोकथाम, फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

६७. रोग तथा रोगीहरूको अभिलेख राख्नु पर्ने

(१) स्थानीय स्तरमा कुनै नागरिकलाई सरुवा रोग लागेमा सो को जानकारी २४ घण्टा भित्र नजिकको सामुदायीक स्वास्थ्य संस्था वा स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउने कर्तव्य रोगीको परिवारको हुनेछ ।

(२) कसैलाई नसर्ने रोग लागेमा सो को जानकारी नजिकको सामुदायीक स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउने कर्तव्य रोगीको परिवारको हुनेछ ।

(३) टिपोट गराइएका रोगीहरूको विवरण सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाहरूले मासिक रूपमा वडा समिति र गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सूचना प्रणालीमा दाखिला गराउनु पर्नेछ ।

(४) कुनै स्वास्थ्य सेवा प्रदायक व्यक्ति वा संस्थाले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्न गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ । सेवाको आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा गाउँपालिकाले त्यस्तो शिविर सञ्चालन गर्न अनुमती दिन सक्नेछ ।

६८. महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न अभियान संचालन गर्नुपर्ने

(१) स्थानीय स्तरमा रोगको महामारी फैलिएमा गाउँपालिकाले सोको प्रभाव क्षेत्र निःशुल्क गरी विद्यालयहरू वन्द गर्न, अस्थायी रूपमा वस्ती खाली गर्न वा अन्यत्रका सर्वसाधारणलाई भ्रमणमा प्रतिबन्ध समेत लगाउन सक्नेछ ।

(२) यस्तो परिस्थितिमा महामारीबाट थप क्षती हुन नदिन आवश्यक शतर्कता अपनाउने, आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने र थप जनशक्तिको लागि छिमेकी स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारमा अनुरोध गरी प्रभावकारी परिचालन गर्नुपर्नेछ ।

(३) महामारी, प्रकोप, संकटग्रस्त र विपदको अवस्थामा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवाहरू अनिवार्य रूपमा त्यस्ता क्षेत्रहरूमा परिचालित हुनुपर्नेछ । आपतकालीन सेवाहरू सबै निःशुल्क हुनेछन् ।

६९. सूती, मदिरा तथा सुतीजन्य पदार्थको नियमन

(१) सूती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरणको लागि गाउँपालिकाबाट छुट्टै अनुमती लिनु पर्नेछ ।

(२) खाद्य पदार्थ विक्री गर्ने पसलमा सुती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरण गर्न बन्देज लगाइने छ ।

(३) सुती र मदिराजन्य वस्तुको विक्री वितरण र प्रयोगमा नियन्त्रण गर्न निशेधित र खुल्ला क्षेत्रहरू तोक्न सकिनेछ । विद्यालय, सरकारी कार्यालय, हाटवजार जस्ता क्षेत्रहरूको निश्चित दुरी भित्र धुम्रपान र मदिरापान निषेध गर्नेछ ।

(४) खाद्य पदार्थसँगै सुती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरण गरेमा, निषेधित क्षेत्रमा धुम्रपान र मदिरा सेवन गरेमा स्थानीय प्रशासनको सहयोगमा गाउँपालिकाले आवश्यक कारवाही गर्न सक्नेछ ।

(५) खाद्य पदार्थ विक्री वितरण गर्ने पसलमा सुतीजन्य, मदिराजन्य सामग्री विक्री गर्नु पर्ने भएमा छुट्टै क्यावीन बनाई गर्नु पर्नेछ ।

(६) सुती तथा मदिराजन्य पदार्थको उत्पादन, भण्डारण र विक्री वितरण गर्दा संघीय सरकारले तोके वमोजिम स्टिकर, लोगो आदि नभएका पदार्थ विक्री वितरण गर्न पाइने छैन ।

(७) सुती तथा मदिराजन्य वस्तुको कारोवार तथा खरिद विक्री र ओसार पसारमा वालवालिकालाई प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

७०. सरसफाइ सम्बन्धि कार्यक्रम तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन

(१) गाउँपालिकाले ब्यक्तिगत, घरेलु तथा सामुदायिक सरसफाईका मापदण्ड तयार गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो महिनामा सार्वजनिक गर्नु गराउनु पर्ने छ ।

(२) घर निर्माण गर्दा शौचालयको फोहर व्यवस्थापन गर्ने विधि र घरेलु फोहर बिसर्जन गर्ने स्थानको अनिवार्य ब्यवस्था भएको हुनुपर्ने छ ।

(३) एक परिवारको शौचालय, ढल र फोहरमैला ब्यवस्थित नभएको कारण अर्को परिवारमा हानी नोक्सानी पर्न गएमा सो को क्षतिपूर्ति हानी पुर्याउने परिवारले तिर्नुपर्ने छ ।

(४) शहरी तथा अर्ध शहरी क्षेत्रमा निस्कासित फोहरमैला पुनःप्रयोग गरि कम्पोष्ट मल बनाइएको अवस्थामा गाउँकार्यपालिकाले प्रोत्साहन रकम प्रदान गर्न सक्ने छ ।

(५) गाउँको सरसफाई तथा फोहोर व्यवस्थापनमा टोल सुधार समितिहरूलाई क्रियाशिल गराई स्वच्छताको प्रवर्द्धन गरिने छ ।

परिच्छेद १२

दण्ड, सजाय, जरिवाना सम्बन्धि व्यवस्था

७१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र प्रदुषण बढाउने व्यक्ति, निकाय, संस्था, कल कारखाना तथा उद्योगलाई निम्न वमोजिमको दण्ड सजाय गर्न सकिनेछ ।

१. गल्छी गाउँपालिका भित्र देहायका कसूर गर्नेहरूका लागि संघीय वा प्रदेश कानूनले तोकेको सजायमा सोही वमोजिम हुनेगरी ज्वालामूखी गाउँपालिकाबाट देहाय वमोजिमको सजाय गरिनेछ ।

क) उद्योग तथा कल कारखानालाई हुने सजाय: ध्वनी, धुँवा तथा अन्य माध्यमबाट प्रदुषण वढाउने उद्योग कल कारखानालाई प्रथम पटक भए चेतावनी दिने वा रु १००००।— सम्म जरिवाना गर्ने, दोस्रो पटक भए रु ५००००।— सम्म जरिवाना गर्ने, तेस्रो पटक वा सो भन्दा बढी भए रु ७५०००।— सम्म जरिवाना गरी उद्योग कल कारखाना बन्द समेत गराउन सकिनेछ ।

प्रदुषणका कारण कुनै व्यक्ति समुदाय वा संस्थालाई हानी नोक्सानी पुगेको ठहरेमा उचीत क्षतीपूर्ती समेत भराउन सकिनेछ । प्रदुषणयुक्त स्थल सफा गर्दा लागेको खर्च सम्बन्धित पक्षबाट भराउनका साथै त्यस्तो कार्य गर्न निषेध गर्न सकिनेछ ।

ख) प्रदुषण वढाउने व्यक्ति वा संस्था वा व्यापारिक प्रतिष्ठानलाई हुने सजाय: सार्वजनिक स्थलमा फोहोर लगायत अन्य प्रदुषणयुक्त सामाग्री फाली प्रदुषण गर्नेलाई पहिलो पटक भए चेतावनी दिई रु ३०००।— सम्म जरिवाना गरी त्यस्तो प्रदुषणयुक्त सामाग्री हटाउन लागेको खर्च समेत भराउन सकिनेछ । सार्वजनिक स्थलमा फोहोर लगायत अन्य प्रदुषणयुक्त सामाग्री फाली प्रदुषण गर्नेलाई दोस्रो पटक भए रु १००००।— सम्म जरिवाना गरी त्यस्तो प्रदुषणयुक्त सामाग्री हटाउन लागेको खर्च समेत भराउन सकिनेछ । सार्वजनिक स्थलमा फोहोर लगायत अन्य प्रदुषणयुक्त सामाग्री फाली प्रदुषण गर्नेलाई तेस्रो पटक भए रु २५०००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ । त्यस्तो प्रदुषणयुक्त सामाग्री हटाउन लागेको खर्च समेत भराउनका साथै त्यस्तो कार्य गर्न निषेध गर्न सकिनेछ ।

ग) सार्वजनिक स्थलमा ढल वा फोहोरपानी फाली प्रदुषण गर्नेलाई हुने सजाय: सार्वजनिक स्थान वा निषेधित स्थानमा ढल वा फोहोर पानी फ्याली प्रदुषण गर्नेलाई पहिलो पटक भए चेतावनी दिई रु २०००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ । सार्वजनिक स्थान वा निषेधित स्थानमा ढल वा फोहोर पानी फ्याली प्रदुषण गर्नेलाई दोस्रो पटक भए रु ५०००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ । तेस्रो पटक वा सो भन्दा बढी पटक भए रु १००००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ । प्रदुषणयुक्त स्थान सफा गर्दा लागेको खर्च सम्बन्धित पक्षबाट भराउन सकिनेका साथै त्यस्तो कार्य गर्न निषेध गर्न सकिनेछ ।

घ) वधशाला वा मासु पसलबाट प्रदुषण वढाउनेका लागि हुने सजाय: तोकिएको स्थान भन्दा बाहेक वा निषेधित क्षेत्रमा वा सार्वजनिक स्थानमा पशु वध गरी प्रदुषण वढाउनेलाई देहाय बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(१) तोकिएको स्थान भन्दा बाहेक वा निषेधित क्षेत्रमा वा सार्वजनिक स्थानमा राँगा, भैसी, वा वंगुर वध गरी प्रदुषण वढाउनेलाई पहिलो पटक भए आवश्यक चेतावनी दिई रु ५०००।— सम्म जरिवाना, दोस्रो पटक भए रु १००००।—सम्म जरिवाना र तेस्रो पटक भए रु २५०००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ ।

(२) तोकिएको स्थान भन्दा बाहेक वा निषेधित क्षेत्रमा वा सार्वजनिक स्थानमा खसी, कुखुरा, हाँस आदि वध गरी प्रदुषण वढाउनेलाई पहिलो पटक भए आवश्यक चेतावनी दिई रु २०००।—सम्म जरिवाना, दोस्रो पटक भए रु ५०००।—सम्म जरिवाना र तेस्रो पटक भए रु १००००।— सम्म जरिवाना गर्न सकिनेछ ।

प्रदुषणयुक्त स्थानबाट फोहोर हटाउदा लागेको खर्च सम्बन्धित पक्षबाट भराउनका साथै त्यस्तो कार्य गर्न निषेध गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद १३

विविध

७२. प्राईभेट मेडिकल कलेज, अध्ययन संस्थान र ठूला अस्पताल सञ्चालनका लागि सिफारिस

१. संघीय र प्रादेशिक मापदण्ड अनुरूप निजीस्तरमा मेडिकल कलेज तथा स्वास्थ्य अध्ययन संस्थान, अस्पताल तथा निदान केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धित बडा र गाउँपालिकाबाट सिफारिश लिनुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस लिँदा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गरी स्थानीय स्तरमा पर्ने

(३) सिफारिसका लागि गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले तोके बमोजिमको राजस्व दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

७३. संघीय तथा प्रादेशिक अभियानलाई सघाउ पुऱ्याउनु पर्ने:

स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड पुरा गर्न संघीय तथा प्रदेश सरकारले संचालन गरेको अभियानलाई गाउँपालिकाले आवश्यक समन्वय गर्ने छ ।

७४. आमा समूह, धामी झाक्रीको अभिलेख अद्यावधिक गरी तिनीहरूको क्रियाकलापलाई गाउँपालिकाले अनुगमन र नियमन गर्नेछ ।

७५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कार्यरत स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी संस्थाहरूले आफ्नो प्रगति विवरण चौमासिक रूपमा गाउँपालिका समक्ष बुझाउनु पर्नेछ ।

७६. गाउँपालिकाले आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा प्रदान गर्नका लागि अन्य सरकारी निकाय, निजी व्यवसायी, सामाजिक संघ-संस्था, ट्रष्ट र व्यक्तिहरूसँग विभिन्न कार्यहरूका लागि साझेदारी गर्न सक्ने छ र तिनीहरूबाट औषधी, उपकरण, विशेषज्ञ सीपहरूको सहायता प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

७७. पुनरावेदन: तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको निर्णय वा आदेश उपर कानून बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

७८. नियम बनाउने अधिकार:

(१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाउँकार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि गाउँकार्यपालिकाले आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

७९. संक्रमणकालीन व्यवस्था: यस ऐनले तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदासम्म गाउँपालिकाले गर्न सक्नेछ ।

८०. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा—अड्काउ परेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ । तर यस्तो आदेश गाउँकार्यपालिकाले ६ महिना भित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वत निष्कृत हुनेछ ।

८१. बचाउ र लागू नहुने:

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोही बमोजिम र अन्य विषयहरूका हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(३) संविधान, संघीय कानून र प्रादेशिक कानूनसँग बाझिएका यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरू बाझिएको हदसम्म स्वत: निस्क्रीय हुनेछ ।

८२. यस सँगै यस विधेयकमा उल्लेख नभएका तथा अस्पष्ट भएका सम्पूर्ण विषय तथा अनुसूची फारामहरू नेपाल सरकारद्वारा मिति २०७७ असोज ५ गते प्रकाशित नेपाल राजपत्र भाग ३ “जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७” मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

८३. आवश्यक फारम फरम्याट तथा अनुसूचीहरू:

अनुसूची-१

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा

(१) खोप सेवा :

बालबालिकाको लागि खोप सेवा	बि.सि.जि. (BCG), पोलियो खोप (Injectable and Oral), निमोकोकल (Pneumococcal), डि.पि.टि. (DPT), हिब (Hib), हेपाटाइटीस बी. (Hepatitis B), दादुरा-रुबेला (Measles - Rubella), जापानिज इन्सेफलाइटिस (Japanese encephalitis), रोटा भाइरसको खोप (Rota Virus Vaccine)
गर्भवती महिला तथा प्रजनन उमेरका महिलाको लागि खोप सेवा	<ul style="list-style-type: none"> धनुष्टङ्कार तथा भ्यागुते रोग विरुद्ध खोप (Tetanus and Diphtheria/Td Vaccine) Human Papillomavirus (HPV) vaccine

(२) एकीकृत नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन, पोषण सेवा, गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवा, परिवार नियोजन, गर्भपतन तथा प्रजनन स्वास्थ्य जस्ता मातृ, नवजात शिशु तथा बाल स्वास्थ्य सेवा :

(क) नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन:

नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन सेवा	<p><u>दुई महिनासम्मको शिशुको स्याहार तथा उपचार</u> देहाय बमोशजमका अवस्था भएका नवजात शिशुहरूको स्तरीय उपचार पद्धति अनुसार आधारभूत सेवा प्रदान गर्नुपर्ने:- देहाय बमोशजमका अवस्था भएका नवजात शिशुहरूको स्तरीय उपचार पद्धति अनुसार आधारभूत सेवा प्रदान गर्नुपर्ने:-</p> <ul style="list-style-type: none"> नवजातसङ्क्रम (neonatal sepsis) निसास्सिएको नवजात शिशु (Birth asphyxia) शिताङ्ग (hypothermia) कमलपित्त (jaundice) कमजन्मतौल (Low birth weight) समयनपुगी जन्मेका (Premature birth) स्तनपान तथा खुवाउने सम्बन्धी समस्या (Feeding Problems) नाभीसम्बन्धी समस्या रगतमाग्लुकोजको कमी जन्मजात विकलाङ्गता (Birth defect) <p><u>दुई महिना देखि पाँच वर्षसम्मका बालबालिकाको स्याहार तथा उपचार</u> देहाय बमोजिमको अवस्थामा प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार आधारित सेवाहरू प्रदान गर्नु पर्ने:</p> <ul style="list-style-type: none"> शीघ्रश्वासप्रश्वास सङ्क्रम निमोनिया (pneumonia) औलो
---------------------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • झाडापखाला • दादुरा • कुपोषण • कानकोसङ्क्रमण ।
--	--

(ख) पोषण सेवा:

पोषण (Nutrition) सम्बन्धी सेवा	पोषण परामर्श तथा कुपोषणको व्यवस्थापन
	पोषण परामर्श :
	• गर्भवती महिलालाई पोषण परामर्श, आमाको स्तनपान गराउने लगायत बालबालिकाका लागि पोषण परामर्श ।
	• आहारविविधीकरण (Dietary diversification) परामर्श सेवा र प्रदर्शन ।
	• शीघ्रकुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र व्यवस्थापन ।
	• जटिलशीघ्र कुपोषणको प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार निदान र प्रेषण सेवा ।
	सूक्ष्म पोषण पूरकता (Micronutrient supplementation):
	• पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको लागि: भिटामिन ए क्याप्सलु ।
• गर्भवती महिलाकालागि: आइरन चक्री ।	
• सुत्केरी महिलाकालागि: आइरन चक्री ।	
• बाह्रमहिनादेखि उनन्साठी महिनासम्मका बालबालिका तथा स्कूल जाने बालबालिकाको लागि (विद्यालय मार्फत) : जुकाको औषधि ।	
• गर्भवती महिलाका लागि: जुकाको औषधि ।	
• दुईवर्ष मुनिका बालबालिकाका लागि: वृद्धि अनुगमन तथा परामर्श ।	
• बी.एम.आई. (Body Mass Index) जाँच तथा परामर्श ।	

(ग) गर्भवती, प्रसव तथा सुत्केरी सेवा:

गर्भवती जाँच सेवा (Antenatal service)	<ul style="list-style-type: none"> • सामान्य गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण, • उच्च जोखिम गर्भावस्थाको पहिचान, परामर्श, प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन र प्रेषण ।
---------------------------------------	--

प्रसव तथासुत्केरी सेवा (Delivery Service)	सामान्यसुत्केरी सेवा परामर्श, जटील सुत्केरीको पहिचान, व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा, •सुत्केरी पश्चात प्रचलितउपचार पद्धति अनुसार व्यवस्थापन, परिवार नियोजन सेवा तथा परामर्श, •प्रचलित उपचार पद्धति अनुसार तत्कालिन तथा आवश्यक नवजात सुत्केरी सेवा (Immediate and Essential New Born Care)
---	--

(घ)परिवार नियोजन, गर्भपतन सेवा, प्रजनन स्वास्थ्य समस्या तथा महिलाक्यान्सरसम्बन्धी सेवा:

परिवारनियोजन (Family planning)	परिवारनियोजन परामर्श तथा सेवा: पुरुष कण्डम, गर्भ निरोधक चक्री (OCP), गर्भ निरोधक सुई,
गर्भपतन सेवा (Abortion-related services)	सूचीकृतस्वास्थ्य संस्थाबाट सुरक्षित गर्भपतन सेवा, परामर्श तथा प्रेषण
	गर्भपतन पश्चात (Post-abortion)सेवा तथा आवश्यक परामर्शर परिवार नियोजन सेवा समेत
प्रजनन स्वास्थ्य समस्या (Reproductive health morbidity)	आडखस्ने समस्या (Utero-Vaginal prolapse): शीघ्र पहिचान (Earlyscreening)तथा परामर्श
	प्रजनन फिस्टुला (Obstetric fistula): शीघ्र पहिचान (Earlyscreening)तथा परामर्श र प्रेषण
महिला क्यान्सर (Cancer)	पाठेघरको मुखको क्यान्सर:सामान्य जाँच, परामर्श तथा प्रेषण
	स्तनक्यान्सर: प्रारम्भिक जाँच, परामर्श तथा प्रेषण
किशोरावस्था मैत्री सेवा	किशोर किशोरीमैत्री सूचनातथा परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा

(3) सरुवा रोग सम्बन्धी सेवा:

एच. आई. भी/ एड्स (HIV/AIDS)	परामर्श
	अवसरवादीसङ्क्रम (Opportunistic infection)को व्यवस्थापन
क्षयरोग (Tuberculosis)	निदान तथा उपचार (पहिलोलाइनको औषधि)
औलो (Malaria)	निदान तथा उपचार (प्रभावितक्षेत्रमा मात्र)
जनावर टोकाइ (Animal bite)	जोखिम लेखाजोखा, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण

कुष्ठरोग (Leprosy)	निदान, उपचार तथा प्रेषण
कालाजार (Kalaazar)	परामर्श तथा प्रेषण
डेंगु(Dengue)	परामर्श तथा प्रेषण
फाइलारियसिस (Filariasis)	परामर्श तथा प्रेषण
पाचन प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण Gastrointestinal infections)	सामान्यझाडापखाला (Acute diarrhea): जल- वियोजन(Dehydration)को लेखाजोखा र उपचार
	आउँ (dysentery): प्रारम्भिक निदान (provisional diagnosis) उपचार र प्रेषण
	म्यादेज्वरो प्रारम्भिक निदान (provisional diagnosis) रलाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	जुका तथा पाचन प्रणालीका अन्य परजीवी सङ्क्रमण :प्रारम्भिक निदान, उपचार
श्वास प्रश्वास प्रणाली सम्बन्धी सङ्क्रमण (Respiratory tract infections)	मौसमीइन्फ्लुएन्जा (Seasonal influenza): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	श्वासप्रश्वास नली सङ्क्रमण (Sinusitis, Pharyngitis, tonsillitis, bronchitis, pneumonia): प्रारम्भिकनिदान,लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
विविराजन्य (Eruptive) रोग	दादुरा (Measles): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	ठेउला (Chickenpox): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
	रुबेला (Rubella): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
हाँडे(Mumps)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार तथा प्रेषण
छाला (Skin) तथा नरम तन्तु (Soft tissue) सङ्क्रमण	लुतो (Scabies): निदान रउपचार
	जुम्मा (Pediculosis): निदान र उपचार

	छालाको सङ्क्रमण (Cellulitis), पिलो (Abscess), फोडा (boil, furunculosis): निदान र उपचार तथा प्रेषण
	दाद (Ringworm) तथा अन्य ब्याक्टेरिया (Bacterial) रदुसीजन्य (Fungal) छाला रोगहरु: निदान र उपचार तथा प्रेषण
आखाँ सम्बन्धी सङ्क्रमण (Eye infections)	आखाँमासङ्क्रमण : प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण नवजातमा आखाँ पाक्ने समस्या (Ophthalmia Neonatorum): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
नाक र कानको सङ्क्रमण (Nose and ear infections)	कानमासङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण नाकमा सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
मुख सम्बन्धी सङ्क्रमण (Oral infections)	मुखभित्रको सङ्क्रमण: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण मुखकोघाउ: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार तथा प्रेषण
प्रजनन तथा यौन रोग	तल्लोपेट दुखाइको (Lower abdominal Pain syndrome) : प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण पिसाब नलीबाट पिप आउने समस्या (Urethral discharge syndrome) प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण योनीबाट प्रदर आउने समस्या (Vaginal discharge syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण योनी/लिङ्गमा घाउ आउने समस्या (Genital Ulcer syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण अण्डकोषको थैली सुन्निने समस्या (Scrotal Swelling Syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण काँछको लिम्फग्रन्थी सुन्निने समस्या (Inguinal Bubo syndrome): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण मूत्रप्रणालीको सङ्क्रमण (Urinary Tract Infection): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण

(४) नसर्ने रोग तथा शारीरिक विकलाङ्गता सम्बन्धी सेवा:

उच्चरक्तचाप(Hypertension)	<ul style="list-style-type: none">• प्रारम्भिकजाँच तथा जोखिम पहिचान, आकस्मिक उपचार, परामर्श सेवा तथा प्रेषण• उपचारको निरन्तरता
मधुमेह (Diabetes mellitus)	प्रारम्भिकजाँच तथा जोखिम पहिचान, परामर्श सेवा तथा प्रेषण उपचारको निरन्तरता
दीर्घकालीन अवरोधात्मक फोक्सोको रोग तथा दमको रोग [Chronic Obstructive Pulmonary Disease (COPD) and Asthma]	<ul style="list-style-type: none">• प्रारम्भिकनिदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण• आकस्मिक उपचार
हाडजोर्नी तथा मांसपेशीको दुखाई (Musculoskeletal pain)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
अम्लपित्त (Acid peptic disease)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
आखाँ सम्बन्धी समस्या (Eye problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
कान सम्बन्धी समस्या (Ear problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
मुख सम्बन्धी स्वास्थ्य समस्या (Oral health problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
अपाङ्गता (Disability)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण

(५) मानसिक रोग सम्बन्धी सेवा:

मानसिक स्वास्थ्य समस्या (Common mental health problems)	प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण
मदिरा तथा लागूपदार्थ दुब्यर्सन (Alcohol and substance abuse)	लागूपदार्थ दुब्यर्सन: प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिकउपचार, परामर्श तथा प्रेषण मदिरापानको लत (Alcoholism/dependancy)को जाँच र प्रारम्भिक व्यवस्थापन, प्रेरणादायी अन्तरक्रिया (Motivational interviewing), प्रेषण र परामर्श

(६) जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्यसम्बन्धी सेवा:

जेष्ठनागरिकको स्वास्थ्य समस्या (Geriatric health problem)	<ul style="list-style-type: none">•प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण•स्वास्थ्य प्रबर्द्धनसेवा•Physiotherapy and rehabilitation•पोषण
--	---

(७) सामान्यआकस्मिक अवस्थाका सेवा:

चोटपटक तथा घाउखटिरा	घाउचोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
	काटेको ठाउँमा टाँका लगाउने र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
	पिलो र फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक व्यवस्थापन (Common emergency conditions)	आघात (shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	मुर्छित अवस्थाको लेखाजोखा: प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण
	कन्भल्जन (Convulsion): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	दुर्घटनाबाट गम्भीर घाइते बिरामी: स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण सेवा
	हाड भाँचिएको (fracture)वा जोर्नी खुस्केको (joint subluxation, dislocation) : स्थिर बनाउने, निदान, दुखाइको व्यवस्थापन र प्रेषण परामर्श
	पोलाई (Burn and scald) : प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	विषादी सेवन: पेट सफा गर्ने (Gastric lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति-विषादी (antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
	पानीमा डुबेको (Drowning) : प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण सेवा
आखाँ, नाक, कान, घाँटीसँग सम्बन्धित आकस्मिक अवस्था (Eye and ENT-related common emergencies)	घाँटीमा बाह्यपदार्थ (foreign body); प्राथमिक उपचार, परामर्श तथा प्रेषण
	आखाँमा बाह्यपदार्थ (Foreign body) : प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
	कान भित्र बाह्यपदार्थ (Foreign body) : प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
	नाकबाट रगत आउनेसमस्या (Epistaxis): प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण
सर्पदंश (snake bite)	प्राथमिक उपचार परामर्श तथा प्रेषण

(८) स्वास्थ्यप्रबर्द्धन सेवा:

स्वास्थ्यप्रबर्द्धन सेवा (Health promotion services)	जनचेतनामूलकसूचना तथा सञ्चार सामग्री/ व्यवहार परिवर्तन सञ्चार तथा परामर्श सेवा
--	---

(द) आयुर्वेद तथा अन्य परम्परागत स्वास्थ्य सेवा:

आयुर्वेद	पूर्वपञ्च कर्म सेवा
	योगसेवा
	सतावरी (सुत्केरी आमाको लागि)
होमियोपैथिक	मुसा (थुजा) को निदान र उपचार
	छालाकोएलर्जीको निदान र उपचार
	टन्सिलकोनिदान र उपचार
	अम्लपित्तकोनिदान र उपचार
	दुबीकोनिदान र उपचार
	हाडजोर्नीकोसमस्या (arthritis)

* स्तरीय उपचार प्रोटोकलले तोके बमोजिमको सेवा प्रदान गर्नु पर्ने ।

आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा

क्र. सं.	आकस्मिकस्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू
१	श्वासप्रश्वास सम्बन्धी	Acute Exacerbation of Chronic Obstructive Pulmonary Disease Acute Mountain Sickness Acute Pulmonary Embolism Acute Pulmonary Oedema Acute Respiratory Failure Acute Respiratory Distress Syndrome (ARDS) Aspiration Pneumonia Asthma Decompression Syndrome Foreign Body in respiratory Tract High Altitude Pulmonary Oedema (HAPE) Respiratory Acidosis Respiratory Alkalosis Ruptured diaphragm Status Asthmaticus Severe pneumonia Tension Pneumothorax Others
२	मुटु सम्बन्धी	Cardiac Arrhythmias (e.g. ventricular tachycardia, ventricular arrhythmias) Cardiac Tamponade Cardiogenic Shock Infective Endocarditis Ischaemic Heart Diseases (e.g. Angina Pectoris, myocardial Infarction) Myocarditis

		Congestive Cardiac Failure (CCF) Heart Block Atrial Fibrillation	Pericardial Effusion Pericarditis Others
३	मस्तिष्क तथा नशा सम्बन्धी	Cerebrovascular Accident (CVA) Coma of any cause Encephalitis Encephalopathy (Hypoxic/Hepatic/uremic)	Epilepsy Guillain Barre Syndrome High Altitude Cerebral Oedema (HACE) Meningitis Status Epilepticus Others
४	पेट सम्बन्धी	Acute Appendicitis Acute Cholecystitis Acute Pancreatitis Duodenal Perforation Erosive gastritis	Intestinal Obstruction Intestinal Perforation Intussusception Peritonitis Ruptured Esophagus

क्र. सं.	आकस्मिकस्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
		Foreign body in esophagus Fulminant hepatitis Gastric perforation Gastrointestinal Bleeding (upper & lower)	Splenic rupture Strangulated and obstructed Hernia Trauma to abdominal viscera Variceal Bleeding Others
५	मूत्र प्रणालीसँग सम्बन्धित	Acute retention urine Hematuria Acute Pyelonephritis Pyonephrosis Acute renal failure	Metabolic acidosis and Alkalosis Testicular Torsion Paraphimosis Ruptured bladder Others
६	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी	Antepartum Hemorrhage Eclampsia Ectopic Rupture Obstructed Labour Post-partum hemorrhage Preeclampsia	Pregnancy Induced Hypertension Puerperal Sepsis Retention of Placenta Rupture Uterus 1. Others
७	हाडजोर्नी सम्बन्धी	Fractures- e.g. Femur fracture, spine fracture Compartment syndrome Lacerations	Bleeding Amputations Gangrene Others
८	मेटाबोलिकएण्ड इन्डोक्राईनोलोजिकल सम्बन्धी	Adrenal Insufficiency Hypo/hyperkalemia Hypo/hyponatremia	Ketoacidosis Metabolic Alkalosis Metabolic Acidosis Others

९	आखाँ सम्बन्धी	Chemical burn Corneal ulcer Double vision	Foreign Body in eye Sudden vision loss Traumatic injury to eye Others
१०	नाक, कान र घाँटी सम्बन्धी	Epistaxis Foreign body in Nose Choking	Acute epiglottitis Others
११	पोलाईसम्बन्धी	Thermal burns	Electrical injuries

क्र. सं.	आकस्मिकस्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू	
		Chemical burns	Lightening injuries Others
१२	मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी	Acute Psychosis Alcohol intoxication Alcohol withdrawal Syndrome Catatonic stupor Conversion Disorder Drug Toxicity Lithium Toxicity Delirium Tremens	Narcoleptic Malignant Syndrome Panic Attack Schizophrenia Suicidal attempt Transient Situational Disturbances Violent and aggressive behavior or over excitement Others
१३	विषाक्ततार औषधिको ओभरडोज सम्बन्धी	Organophosphorus poisoning Mushroom poisoning Wild honey poisoning Datura poisoning	Paracetamol poisoning Zinc phosphide poisoning Aluminum phosphide Poisoning Drug overdose Others
१४	सर्पदंश/किराको टोकाई/जनावरको टोकाई सम्बन्धी	Snake bite Insect bite	Animal bite
१५	बाल रोग सम्बन्धी	Acute abdomen Central cyanosis Coma (or seriously reduced level of consciousness) Diarrhoea with signs of Dehydration Neonatal emergencies (e.g. trachaeo-esophageal fistula, Imperforated anus, pin hole meatus, neonatal sepsis)	Obstructed or absent breathing Severe respiratory distress Shock (cold extremities with capillary refill time > 3 second and weak and fast pulse) Seizures Rashes (Viral exanthems) Others
१६	सामान्य आकस्मिक अवस्थाकास्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी		
	चोटपटक तथा	घाउ चोटको मलमपट्टी र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श	

	घाउखटिरा	काटेकोठाउँमा टाँका लगाउने र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
		पिलो र फोडाको उपचार र आवश्यकता अनुसार प्रेषण र परामर्श
क्र. सं.	आकस्मिकस्वास्थ्य सेवा	स्वास्थ्य समस्याहरू
	आकस्मिक अवस्थाको प्राथमिक व्यवस्थापन (Common emergency conditions)	आघात (shock): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण
		मुर्छितअवस्थाको लेखाजोखा: प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार उपचार र प्रेषण
		कन्भल्जन (Convulsion): व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण
		दुर्घटनाबाटगम्भीर घाइते बिरामी: स्थिर बनाउने, आवश्यक व्यवस्थापन र प्रेषण
		हाड भाँचिएको (fracture) वा जोर्नी खुस्केको (Joint subluxation, Dislocation): स्थिर बनाउने, निदान, दुखाइको व्यवस्थापन प्रेषण र परामर्श
		पोलाई (Burn and scald): प्रारम्भिक निदान, लाक्षणिक उपचार, प्रेषण र परामर्श
		विषादी सेवन: पेट सफा गर्ने (Gastric lavage) लगायतका प्रारम्भिक व्यवस्थापन, उपलब्ध प्रति-विषादी (Antidote) को प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण
		पानीमाडुबेको (Drowning): प्रारम्भिक व्यवस्थापन र आवश्यकता अनुसार प्रेषण
	सर्पदंश (Snake bite)	प्राथमिक उपचार प्रेषण र परामर्श

विशेषज्ञ सेवा

१. जनरल फिजीसियन सेवा (Physician (Internal Medicine),
२. जनरल सर्जरी सेवा (General Surgery),
३. स्त्रीरोग तथा प्रसूती सेवा (Gynaecology&Obstetrics),
४. बाल तथा शिशु सेवा (Paediatrics),
५. एनस्थेसियोलोजी सेवा (Anaesthesiology),
६. हाडजोर्नी सेवा (Orthopedics),
७. दन्त चिकित्सा सेवा (Dentistry),
८. नाक, कान, घाँटी सेवा (Ear, Nose and Throat),
९. चर्म तथा यौनरोग (Dermatology & Venerology),
१०. मानसिक रोग सेवा (Psychiatrics),
११. रेडिएसन ओन्कोलोजी सेवा (Radiation Oncology),
१२. रेडियोलोजी एण्ड इमेजिङ सेवा (Radiology & Imaging),

१३. रेडियोथेरापी सेवा (Radiotherapy),
१४. अप्थाल्मोलोजी सेवा (Ophthalmology),
१५. प्याथोलोजी सेवा (Pathology),
 - Bio- Chemistry,
 - माईक्रोबायोलोजी सेवा (Microbiology)
 - हेमाटोलोजी सेवा (Haematology) ।
१६. फार्मसी सेवा (Pharmacy),
१७. क्लिनिकल फार्माकोलोजी (Clinical Pharmacology),
१८. फरेन्सिक मेडिसिन सेवा (Forensic Medicine),
१९. जनरल प्राक्टिस सेवा (General Practice),
२०. फिजियोथेरापी सेवा (Physiotherapy),
२१. आयर्वेद सेवा (Aurveda),
२२. मन्त्रालयले तोकेका अन्य सेवा ।

विशिष्टिकृत सेवा

१. प्लास्टिक सर्जरी (Plastic Surgery),
२. सर्जिकल अन्कोलोजी (Surgical Oncology),
३. पल्मोनोलोजी (Pulmonology),
४. युरोलोजी (Urology),
५. नेफ्रोलोजी (Nephrology),
६. ट्रोपिकल मेडिसिन एण्ड इन्फेक्सियस डिजज (Tropical Medicine and Infectious Diseases),
७. कार्डिओथोरासिक एण्ड भास्कुलर सर्जरी (Cardiothoracic and Vascular Surgery),
८. ट्रान्सप्लान्ट सर्जरी (Transplant Surgery),
९. इमर्जेन्सी मेडिसिन (Emergency Medicine),
१०. इण्डोक्राइनोलोजी (Endocrinology),
११. रिउमाटोलोजी (Rheumatology),
१२. जेरियाट्रिक मेडिसिन (Geriatric Medicine),
१३. हेपाटोबिलियारी सर्जरी (Hepatobiliary Surgery),
१४. न्यूरोलोजी (Neurology),
१५. न्यूरोसर्जरी (Neurosurgery),
१६. अर्थो (स्पाइन) सर्जरी (Artho Spine Surgery),
१७. भास्कुलर सर्जरी (Vascular Surgery),
१८. थोरासिक सर्जरी (Thoracic Surgery),

१९. न्युक्लियर मेडिसिन (Nuclear Medicine),
२०. ओरल मेडिसिन एण्ड रेडियोलोजी (Oral Medicine & Radiology),
२१. ट्रान्सफ्युजन मेडिसिन एण्ड सेल थेरापी (Transfusion Medicine & Cell Therapy),
२२. फिजीकल मेडिसिन एण्ड रिहाबिलिटीसन (Physical Medicine & Rehabilitation),
२३. नियोनाटोलोजी (Neonatology),
२४. पेडियाट्रिक सर्जरी (Paediatric Surgery),
२५. कार्डियोलोजी (Cardiology),
२६. हेपाटोलोजी (Hepatology),
२७. मेडिकल ओन्कोलोजी (Medical Oncology),
२८. ग्यास्ट्रोइन्टेरोलोजी (Gastroenterology),
२९. ग्यास्ट्रोइन्टेस्टिनल सर्जरी (Gastroentero Surgery),
३०. क्रिटीकल केयर एण्ड एनेस्थेसियोलोजी (Critical Care Medicine and Anesthesiology),
३१. पल्मोनरी क्रिटीकल केयर एण्ड स्लिप मेडिसिन (Pulmonary Critical Care and Sleep Medicine),
३२. इन्टरभेन्सनल रेडियोलोजी एण्ड इमेजिङ (Interventional Radiology & Imaging),
३३. मोलिक्यूलर बायोकेमिस्ट्री (Molecular Biochemistry),
३४. इम्युनोप्याथोलोजी (Immunopathology),
३५. मोलिक्यूलर प्याथोलोजी (Molecular Pathology),
३६. हेमाटोप्याथोलोजी (Haemato Pathology),
३७. भ्याइरोलोजी (Virology),
३८. ओरल एण्ड म्याक्सिलोफेसियल सर्जरी (Oral and maxillofacial surgery),
३९. इन्भिट्रो फर्टिलाइजेसन (In-vitro Fertilization),
४०. मोलिक्यूलर माइक्रोबाइलोजी (Molecular Microbiology),
४१. स्पेशलिस्ट आयुर्वेद सर्भिस (Specialist Ayurveda Services),
४२. अक्युपेसनल मेडिसिन (Occupational Medicine),
४३. जेनेटिक मेडिसिन (Genetic Medicine),
४४. मन्त्रालयले तोकेका अन्य सेवा ।

सुसूचित सहमति लिनु पर्ने सेवा

१. सबैप्रकारका शल्यक्रिया,
२. एनेस्थेसिया,
३. सि.टि.स्क्यान / एम.आर.आई.,
४. इन्टरभेन्सनल रेडियोलोजी,

५. प्रसूती तथा गर्भपतन सेवा,
६. ईन्डोस्कोपी वा यस्तै प्रकारको उपकरणको प्रयोग गरी निदानात्मक प्रकृया,
७. रेडियोथेरापी,
८. केमोथेरापी,
९. बोन म्यारोएस्पिरेसन,
१०. बायोप्सी सेवा ।

डिस्चार्ज (बहिर्गमन) सारांशको ढाँचा

Patient's Name: _____ Age: _____ Sex: _____
 Address: Rural/Municipality:Ward: Tole: _____ Landline Phone Number: _____
 Mobile number: _____ Alternate Number: _____
 Hospital Ward : Unit: _____ IP No/Hospital Registration No: _____

Treating consultant's name: _____

Date of Admission with time: _____

Date of discharge with time: _____

Provisional Diagnosis at the time of admission:	
Final Diagnosis at the time of discharge:	
ICD -10 Code(s) for Final diagnosis:	
Summary of Presenting Illness:	
Significant past Medical and Surgical history:	
Significant clinical findings:	
Summary of key investigations with major results:	
Summary of treatment:	
Speciality consultations if any:	
Blood Transfusion, If any:	
Adverse reactions of medicines and transfusion:	
Condition/ outcome at discharge: Cured/Improved/Referred out /Discharge on Request/Absconded/Left against Medical Advice/Died	
Further treatment and Advice:	
Follow up:	

Discharge summary prepared by:

Doctor's name:

Signature:

NMC no:

Consultant's name:

Signature:

NMC no:

स्वास्थ्य संस्थाहरुको तहगत सडरचना र उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य सेवा

स्वास्थ्य संस्थाको तह	प्रदानगर्ने न्यूनतम सेवा
आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवाहरु
आधारभूत अस्पताल (५ देखि १५ शैयासम्म)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका चिकित्सकीय सेवा (बहिरङ्ग तथा अन्तरङ्ग): (१) सामान्य चिकित्सा, (२) सामान्य शल्यक्रिया, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती, (४) बाल तथा शिशुसेवा, (५) सामान्य दन्त सेवा । (ग) देहाय बमोजिमका आकस्मिक सेवा:- (१) आकस्मिक सेवा, (२) आधारभूत आकस्मिक शल्यक्रिया (BEONC समेत), (३) आकस्मिक प्रयोगशाला तथा रक्तसञ्चार सेवा (४) निदानात्मक सेवा । (ङ) प्रयोगशाला सेवा, (च) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (छ) फार्मोसी सेवा, (ज) मेडिको लिगल सेवा, (झ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।

<p>जनरल अस्पताल (२५ देखि ५० शैयासम्म)</p>	<p>(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवाहरू (बहिरङ्ग तथा अन्तरङ्ग) (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा, (५) दन्त चिकित्सा सेवा, (६) हाडजोर्नी सेवा, (७) सामान्य आखाँ उपचार सेवा, (८) फिजियोथेरापी सेवा, (९) एनेस्थेसियोलोजी सेवा । (ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवा:- (१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (२) प्रयोगशाला सेवा (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी सेवा बाहेक) । (घ) २४ सै घण्टा उपलब्ध देहाय बमोजिमका सेवा:- (१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिकसेवा, (२) आकस्मिक प्रयोगशाला, (३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा, (४) रक्त सञ्चार सेवा, (५) फार्मसी सेवा । (ङ) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवा:- (१) हाई डेपेन्डेन्सी युनिट (HDU), (२) सघन उपचार कक्ष (ICU), (३) SNCU सेवा । (च) फार्मसी सेवा, (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवा:- (१) सामाजिक सेवा ईकाइ/एकद्वारसङ्गत व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) पोष पुनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा । (ज) मन्त्रालयलेसमय समयमा तोकेका अन्य सेवा</p>
<p>जनरल अस्पताल (१०० देखि ३०० शैयासम्म)</p>	<p>"(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) देहाय बमोजिमका उपचारात्मक सेवाहरू:- (१) जनरल फिजिसियन सेवा, (२) जनरल शल्यक्रिया सेवा, (३) स्त्रीरोग तथा प्रसुती सेवा, (४) बाल रोग तथा शिशु सेवा,</p>

	(५) दन्त चिकित्सा सेवा,	
	(६) हाडजोर्नी सेवा,	
	(७) नाक, कान, घाँटी सेवा,	
	(८) मानसिक रोग सेवा,	
	(९) चर्म तथा यौन रोग सेवा,	
	(१०) अप्थाल्मोलोजी सेवा,	
	(११) फिजियोथेरापी सेवा,	
	(१२) एनेस्थेसियोलोजी सेवा ।	
	(ग) देहाय बमोजिमका निदानात्मक तथा अन्य सेवा:-	
	(१) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा,	
	(२) प्रयोगशाला (हिस्टोसाइटोप्याथोलोजी समेत) सेवा ।	
	(घ) चौबसै घण्टा उपलब्ध गराइने देहाय बमोजिमका सेवा:-	
	(१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा,	
	(२) आकस्मिक प्रयोगशाला,	
	(३) रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा,	
	(४) रक्त सञ्चार सेवा,	
	(५) फार्मसी सेवा ।	
	(ङ) देहाय बमोजिमका सघन उपचार सेवा:-	
	(१) हाई डेपेन्डेन्सी युनिट (HDU),	
	(२) सघन उपचार कक्ष (ICU, NICU, PICU) ।	
	(च) फार्मसी सेवा, (छ) देहाय बमोजिमका अन्य सेवा:-	
	(१) सामाजिक सेवा ईकाइ, एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, डाइटिटिक्स तथा पोषण पूनर्स्थापनासेवा,	
	(२) हेमोडायलाइसिस सेवा, (३) मेनिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा ।	
	(ज) मन्त्रालयलेसमय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।"	
विशेषज्ञ अस्पताल (कम्तीमा १०० शैया) (थप गर्नु परेमा १०० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा,	
	(ख) अनुसूची-३ बमोजिमका विशेषज्ञ सेवा,	
	(ग) चौबिसै घण्टा उपलब्ध गराइने देहाय बमोजिमकासेवाहरु:-	
	(१) शल्यक्रिया सहितको आकस्मिक सेवा	
	(२) आकस्मिक प्रयोगशाला ,	
	(३) रक्तसञ्चार सेवा,	
	(४) आकस्मिक रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा ।	
	(घ) देहाय बमोजिमका निदानात्मक सेवा:-	

	(१) प्रयोगशाला सेवा, (२) रेडियोईमेजिङ्ग सेवा । (ड) फार्मसी सेवा, (च) देहायबमोजिमका सघन उपचार सेवा:- (१) हाईडेपेन्डेन्सी युनिट (HDU), (२) सघन उपचारकक्ष (ICU,SICU,MICU,CCU), (३) नवजात शिशु बाल सघन उपचार कक्ष (NICU,PICU), (४) कार्डियाकक्याथेटराइजेशन सेवा । (छ) देहायबमोजिमका अन्य सेवा:- (१) सामाजिक सेवा ईकाइ, एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र, (२) मेडिकोलिगल एण्ड फरेन्सिक सेवा, (३) डाइटिटिक्स तथा पोषण पुनर्स्थापना सेवा, (४) हेमोडायलाइसिस सेवा । (ज) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।	
	द्रष्टव्य: ३०० वा सो भन्दा बढी शैयाको विशेषज्ञ अस्पतालले कम्तीमा एउटा विशिष्टीकृत सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने।	
विशिष्टीकृत अस्पताल (कम्तीमा ५० शैया) (थप गर्नु परेमा ५० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) आधारभूत अस्पताल, जनरल अस्पताल, विशेषज्ञ अस्पतालबाट प्रेषण भएर आएकानिश्चितरोग तथा अङ्ग विशेषको विशेषज्ञ उपचार सेवा, (ख) अनुसूची-४ मा उल्लेख भएका कुनै एक वा एक भन्दा बढी सेवा, (ग) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।	
स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान अन्तर्गतका शिक्षण अस्पताल तथा अन्य शिक्षण अस्पताल (कम्तीमा ३०० शैया) (थप गर्नु परेमा १०० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) अनुसूची-१ बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, (ख) अनुसूची-३ बमोजिमका विशेषज्ञ सेवा, (ग) अनुसूची-४ मा उल्लेख भएको कम्तीमा कुनै एउटा सेवा, (घ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेका अन्य सेवा ।	
बाल अस्पताल	● सम्बन्धित विशेषज्ञ सेवा र विशिष्टीकृत सेवा	
आधारभूत आयुर्वेद सेवा केन्द्र	(क) आयुर्वेदीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु, (ख) सामान्य उपचार सेवा ।	
आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र (जनरल आयुर्वेद अस्पताल) (२५ देखि ५० शैयासम्म)	(क) आयुर्वेदीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु, (ख) उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग), (ग) निदानात्मक सेवा, (घ) फिजियोथेरापी, (ङ) योग सेवा,	

	<p>(च) स्वास्थ्य जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (छ) नस्य, (ज) बस्ती, (झ) पञ्च कर्म, (ञ) काय चिकित्सा, (ट) फिजियोथेरापी, (ठ) पुनर्स्थापना, (ड) स्वास्थ्य जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (ढ) क्षार सूत्र, (ण) स्त्री रोग तथा बाल रोग सेवा, (त) फार्मसी सेवा, (थ) निदानात्मक सेवा, (द) अक्युपन्चर ।</p>
विशेषज्ञ आयुर्वेद अस्पताल (कम्तीमा १०० शैया) (थप गर्नु परेमा ५० ले भाग जानेगरी थप गर्ने)	<p>(क) काय चिकित्सा, (ख) शल्य चिकित्सा, (ग) शालक्य चिकित्सा, (घ) स्त्री तथा प्रसुति सेवा, (ङ) स्वस्थ जीवन शैली परामर्श र व्यवस्थापन, (च) योग सेवा, (छ) बालरोग सेवा, (ज) रसायन चिकित्सा, (झ) पञ्चकर्म सेवा, (ञ) क्षारसूत्र सेवा, (ट) फिजियोथेरापी, (ठ) पुनर्स्थापना, (ड) निदानात्मक सेवा, (ढ) फार्मसी, (ण) अक्युपन्चर ।</p>
होमियोप्याथी अस्पताल (५० शैया)	<p>(क) उपचारात्मक सेवा (बहिरङ्ग र अन्तरङ्ग), (ख) फार्मसी सेवा, (ग) निदानात्मक सेवा ।</p>
अन्य स्वास्थ्यसंस्थाहरू	
स्वास्थ्यसंस्थाको तह	प्रदान गर्ने न्यूनतमसेवाहरू
१.प्रयोगशाला	
"ई" समूह प्रयोगशाला	"ई" समूहको प्रयोगशालाले देहाय बमोजिमका सेवा: (क) Hematology: TC, DC, hemoglobin, ESR, bloodgrouping for non-transfusion purpose, BT, CT,

	<p>(ख) Biochemistry: Sugar, Urea, creatinine, Bilirubin T & D, S. Uric Acid, Total protein, serum albumin. (ग) Microbiology: Sputum AFB stain (Z-N stain).</p> <p>(घ) Tests by RDT: with simple interpretation.</p> <p>(ङ) Miscellaneous: Routine urine analysis, routine stool analysis, urine pregnancy test, stool for reducing substances.</p>
"डि" समूह प्रयोगशाला	<p>"ई" समूहको प्रयोगशालाले देहाय बमोजिमका सेवा:</p> <p>(क) Hematology: TC, DC, hemoglobin, ESR, bloodgrouping for non-transfusion purpose, BT, CT,</p> <p>(ख) Biochemistry: Sugar, Urea, creatinine, Bilirubin T & D, S. Uric Acid, Total protein, serum albumin. (ग) Microbiology: Sputum AFB stain (Z-N stain).</p> <p>(घ) Tests by RDT: with simple interpretation.</p> <p>(ङ) Miscellaneous: Routine urine analysis, routine stool analysis, urine pregnancy test, stool for reducing substances.</p>
"सी" समूह प्रयोगशाला	<p>"डि" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाकाअतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवा:-</p>
	<p>(क) Hematology: Absolute counts, Blood grouping for transfusion purpose, Cross matching and reticulocyte count, peripheral blood smear examination,</p>
	<p>(ख) Biochemistry: Cardiac Enzymes, other enzymes, Thyroid Function Test (T3, T4, TSH),</p> <p>(ग) Microbiology: All routine bacteriology culture, ELISA for infectious disease, e.g. HIV, HBsAg, HCV etc, (घ) Histopathology/ Cytopathology, Bone Marrow aspiration and biopsy service ,</p> <p>(ङ) Miscellaneous: CSF and bloody fluid analysis, Semen analysis.</p>
"बी" समूह प्रयोगशाला	<p>"सी" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाकाअतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवा:-</p> <p>(क) Special coagulation profile,</p> <p>(ख) Hormone analysis,</p> <p>(ग) Immuno-Histo Chemistry (IHC),</p> <p>(घ) Tumor markers,</p> <p>(ङ) Advance C/S (anaerobic culture, fungus culture),</p> <p>(च) Hemolytic profile tests performed by ELISA/ CLIA technique as per requirement.</p>

	(छ) जनरल अस्पतालमा आधारितप्रयोगशाला भए प्रयोगशालाका Microbiology, Histo Cytology, Haematology र Bio chemistry मध्ये कम्तीमा तीन प्रकारका सेवा।
"ए" समूह प्रयोगशाला	"बी" समूहको प्रयोगशालाले उपलब्ध गराउने सेवाकाअतिरिक्त देहाय बमोजिमका सेवा:- (क) Molecular tests, (ख) Super-specialised tests
२.स्वास्थ्य क्लिनिक	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाअन्तर्गतका स्वास्थ्य सेवा
३.विशेषज्ञ क्लिनिक	अनुसूची-३ अन्तर्गतकाविशेषज्ञ सेवामध्येका सेवा
४.पोलिक्लिनिक	आधारभूतस्वास्थ्य सेवा सहित उपचार सेवा, सामान्य शल्यक्रिया, प्रयोगशाला सेवा, USG, र Radio Diagnosis सेवा
५. डेन्टलक्लिनिक	प्रारम्भिकदन्त सेवा समेत Tooth Extraction, RCT, Filling, Denture, Scaling, Emergency oral trauma Management
६.जेरियाट्रिकपरामर्श केन्द्र	स्वास्थ्य जीवन शैली परामर्शसेवा (Health Promotional activities)
७.जेरियाट्रिक केयर सेन्टर (कम्तीमा २५ शैयासम्म) (थप गर्नु परेमा २५ ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई उपलब्ध भएको देहाय बमोजिमका सेवा:- (क) सामान्य उपचार सेवा, (ख)Physiotherapy, (ग) Fall and it's prevention , (घ) Nursing Care of bed bound Patient, (ङ) Dementia care etc. (च) Basic Lab service , (छ)Screening and Referral service , (ज) Health Promotional activities.
८.आखाँ उपचार केन्द्र	प्रारम्भिकआखाँ उपचार सहित नेत्र विशेषज्ञले दिनेअन्य सेवाहरु:- (क)Visual Acuity, (ख)Refraction, (ग) Minor Treatment.
९.फिजियोथेरापी केन्द्र	(क) Rehabilitaion, (ख)Pain management, (ग) Post-operative care.
१०.डाइलाइसीसकेन्द्र	डाइलाइसीस सेवा
११.पुनर्स्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक) (कम्तीमा १० शैया) (थप गर्नुपरेमा १० ले भाग जाने सङ्ख्यामा)	(क) पुनर्स्थापना केन्द्रमा रहेका बिरामीहरुको स्वास्थ्यपरीक्षण तथा सामान्य उपचार सेवा, (ख)योग तथा ध्यान, (ग)परामर्श सेवा तथा स्वास्थ्य शिक्षा, (घ) OST,

	(ड) Harm Reduction, (च)स्वास्थ्य सुरक्षा ।
१२.पुनर्स्थापना केन्द्र (शारीरिक) (कम्तीमा २५ शैया सम्म)(थप गर्नुपरेमा २५ ले भागजाने सङ्ख्यामा)	(क) Corrective Surgery, (ख)चौबिसै घण्टा आकस्मिक सेवा, (ग)प्रयोगशाला सेवा, (घ) Radio Imaging service, (ड) Physiotherapy, (च) Prosthesis, (छ) Screening and Referral Service, (ज) Self Care service.
१३.आयुर्वेद क्लिनिक	(क)आधारभूत आयुर्वेद सेवा, (ख)परामर्श सेवा , (ग)उपचारात्मक सेवा ।
१४.प्राकृतिकउपचार केन्द्र	(क)प्रारम्भिक प्राकृतिक उपचार सेवाहरु, (ख)परामर्श सेवा ।
१५.अकुपन्चर, अकुप्रेसर र केन्द्र	(क)प्रारम्भिक प्राकृतिक उपचार सेवाहरु, (ख)परामर्श सेवा ।
१६.सोवारिगपा (आम्ची) क्लिनिक	(क)सामान्य उपचार सेवा, (ख)परामर्श सेवा ।
१७.परम्परागत सेवा क्लिनिक	(क)स्थानीय उपलब्ध जडिबुटिद्वारा उपचार सेवा , (ख)परम्परागत सेवा ।
१८.होमियोप्याथीक्लिनिक	(क)परामर्श सेवा, (ख)प्रारम्भिक होमियोप्याथी उपचार सेवा ।
१९.युनानीउपचार केन्द्र	(क)प्रारम्भिक युनानी उपचार सेवा , (ख)परामर्श सेवा ।
२०.योग, ध्यान तथा शारीरिक व्यायाम केन्द्र	(क)स्वास्थ्य प्रबर्द्धनात्मक योग अयायास, (ख)ध्यान , (ग)प्राणायाम , (घ)अन्य व्यायामहरु ।
२१.रक्तसञ्चार केन्द्र	(क) Blood collection, (ख) Separation of component, (ग) Safe sorage of blood, (घ) Safe distribution of blood, (ड) Safe disposal of expired and unused blood
२२. रेडियो इमेजिङ्गसेन्टर	
(क)श्रेणी	Pet Scan, CT Scan, MRI, Ultra sound सेवा उपलब्ध भएको ।

(ख) श्रेणी	एक्सरे, अल्ट्रासाउण्ड, CT Scan सेवामध्ये कम्तीमा कुनै एक सेवा सेवा ददने समभर आकस्मिक उपचार सेवाको व्यवस्थापन हुनुपर्ने र आकस्मिक उपचार सेवाको लागि मापदण्डतयार गर्नुपर्ने (प्राथमिक अस्पताल MSS सरहको)
२३. Hospice Center (कम्तीमा २५ शैया)	(क) Nursing care, (ख) Emergency Service, (ग) Pain management, (घ) Symptomatic management, (ङ) Palliative care, (च) Holistic Counselling service, (छ) Consultative Service, (ज) Spritual service
२४.टेस्ट ट्युब बेबी (IVF) सेन्टर	(क) स्त्रीरोग सेवा, बहिरङ्ग सेवा, (ख)प्रयोगशाला: शुक्रकिट परिक्षण सहित, (ग) USG सेवा , (घ) Operation Theatre, (ङ) Embryology Lab, (च) आकस्मिक सेवाको लागि कम्तीमाकुनै एक प्रारम्भिक विशेषज्ञ अस्पताल सरहको अस्पतालसँग सम्झौता ।

अनुसूची -२

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड

१. व्यवस्थापन सम्बन्धी,
२. भवन तथा पूर्वाधार सम्बन्धी,
३. वातावरण सम्बन्धी,
४. बहिरङ्ग विभाग, अन्तरङ्ग विभाग, आकस्मिक विभाग, शल्यचिकित्सा विभाग र सघन उपचारकक्षसम्बन्धी,
५. जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी,
६. विशेषज्ञ तथा विशिष्टिकृत सेवा सम्बन्धी,
७. प्रयोगशाला सम्बन्धी,
८. रेडियो ईमेजिङ्ग सेवा सम्बन्धी,
९. सङ्क्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी ,

१०. जनस्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी (पोषण , खोप, सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, परिवार नियोजन),
११. स्वास्थ्यजन्य तथा अन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी,
१२. खानेपानी, सरसफाई, विद्युत आपूर्ति, गार्डेन, गाडी पार्किङ्ग तथा मर्मत सम्भार सम्बन्धी ,
१३. अक्सिजन, औजार उपकरण सम्बन्धी,
१४. फार्मसी सेवा सम्बन्धी,
१५. रक्त सञ्चार सेवा सम्बन्धी,
१६. विपद तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी,
१७. एम्बुलेन्स सेवा सम्बन्धी,
१८. शव परीक्षण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी,
१९. प्रेषण प्रणाली सम्बन्धी,
२०. क्यान्टिन तथा पोषण सेवा सम्बन्धी,
२१. सेन्ट्रल सर्भिस डिपार्टमेन्ट सम्बन्धी,
२२. लाउन्ड्री सम्बन्धी,
२३. सामाजिक सेवा ईकाई तथा स्वास्थ्य बीमा व्यवस्थापन सम्बन्धी,
२४. गुनासो व्यवस्थापन सम्बन्धी,
२५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी,
२६. सुरक्षा व्यवस्था सम्बन्धी ।

स्वास्थ्यसंस्थालाई ईजाजतपत्र दिने निकाय

(१) मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको निकायबाट ईजाजतपत्र लिनपुने र नवीकरण गराउनुपर्ने

स्वास्थ्य संस्था:

- (क) २०० शैया माथिका जनरल अस्पताल,
- (ख) विशेषज्ञ अस्पताल,
- (ग) विशिष्टिकृत अस्पताल,
- (घ) बाल अस्पताल,
- (ङ) ५० शैया माथिका आयुर्वेद अस्पताल/ विशेषज्ञ आयुर्वेद अस्पताल,

- (च) निजी, गैरसरकारी, सहकारी वा गैर नाफामूलक सामुदायिक शिक्षण कलेजले सञ्चालन गर्ने शिक्षण अस्पताल,
- (छ) होमियोप्याथी अस्पताल,
- (ज) जेरियाट्रिक केयार सेन्टर,
- (झ) "क श्रेणी" को रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर,
- (ञ) रक्तसञ्चार केन्द्र,
- (ट) "ए" र "बी" बर्गको प्रयोगशाला,
- (ठ) टेस्ट ट्युब बेबी सेन्टर (IVF),
- (ड) डायलासिस केन्द्र (२५ शैयाभन्दा माथि),
- (ढ) पुनर्स्थापना केन्द्र (२५ शैयाभन्दा माथि),
- (ण) अन्य कुनै पनि तहको सूचीमा नपरेको र स्पष्ट नभएको स्वास्थ्य सेवा ।

(२) प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकेको निकायबाट ईजाजतपत्र लिनुपर्ने र नवीकरण गराउनु पर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरू:-

- (क) २५ देखि २०० शैया सम्मका जनरल तथा विशेषज्ञ अस्पताल,
- (ख) २५ देखि ५० शैया सम्मका आयुर्वेद अस्पताल,
- (ग) डेन्टल क्लिनिक, विशेषज्ञ क्लिनिक, पोलिक्लिनिक,
- (घ) आखाँ उपचार केन्द्र,
- (ङ) "सी" बर्गको प्रयोगशाला,
- (च) "ख" श्रेणीको रेडियो इमेजिङ्ग सेन्टर,
- (छ) डायलासिस केन्द्र (२५ शैया सम्म),
- (ज) पुनर्स्थापना केन्द्र (२५ शैया सम्म),
- (झ) हस्पिस सेन्टर (Hospice Center) ।

(३) स्थानीय तह वा स्थानीय तहले तोकेको सो तहको निकायले इजाजतपत्र दिने र नवीकरण गर्ने स्वास्थ्य संस्थाहरू:-

- (क) स्वास्थ्य क्लिनिक, आयुर्वेद क्लिनिक, सोवारिगपा (आम्ची) क्लिनिक, होमियोप्याथी क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिकहरू,
- (ख) फिजियोथेरापी केन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्र (मनोसामाजिक), प्राकृतिक उपचार केन्द्र,

अकुपन्चर, अकुप्रेसर केन्द्र, युनानी उपचार केन्द्र, योग ध्यान तथा शारीरिक व्यायामकेन्द्र, परम्परागत सेवा क्लिनिक र यस्तै प्रकारका अन्य क्लिनिक तथा सेवाकेन्द्रहरु,

(ग) जेरियाट्रिक परामर्श केन्द्र,

(घ) "डि" र "ई" वर्गको प्रयोगशाला,

(ङ) १५ शैया सम्मको अस्पताल ।

इजाजतपत्र प्राप्त गर्न दिन निवेदनको ढाँचा

१. संस्थाको नामः

२. सेवाको किसिमः

(क) जनरल सेवा (ख) विशेषज्ञ सेवा (ग) विशिष्टकृत सेवा (घ) अन्य

३. संस्थाको ठेगाना (पत्राचार गर्ने ठेगाना):

प्रदेश:-

जिल्ला:-

गाउँपालिका/नगरपालिका/उप-महानगरपालिका/महानगरपालिका:

वडा नं.:-

टोल:-

टेलिफोन नं.:-

४. संस्था खोल्ने व्यक्तिहरू (५% भन्दा बढी शेयर होल्डर्स मात्र):

क्र.सं.	नाम	स्थायीठेगाना	फोननं.	मोबाइलनं.	इमेल	नागरिकता नं

५. संस्थाको वित्तीय स्रोत:

(क) निजी (ख) शेयर/कर्जा (ग) गैर-सरकारी

(घ) अन्य (खुलाउने):

वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई सञ्चालन गर्ने भए सो संस्थाको नाम:

६. वित्तीय लगानी: लागत

(क) भवन तथा जग्गाको लागि:

(ख) औजार उपकरण :

(ग) जनशक्ति:

(घ) अनुमानित आम्दानी:

स्वदेशी:

विदेशी:

७. अचल सम्पत्तिको स्रोत:

८. शैया सङ्ख्या:

९. स्वास्थ्य संस्थाले वर्गीकरण अनुसार प्रदान गर्ने सेवाहरूको विवरण कुन/कुन सेवा प्रदान गर्ने हो ?खुलाउने ।

क्र.सं.	उपचारात्मक सेवा	निदानात्मक सेवा	प्रतिकारात्मक सेवा	अन्यसेवा

१०. संस्थामा प्रयोग हुने आवश्यक मुख्य उपकरणहरूको विवरण तथा स्रोत:

क्र.सं.	उपकरणकोनाम	वित्तीय स्रोत	कैफियत

११. संस्थामा सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य जनशक्तिको विवरण :

क्र.सं	कर्मचारीकोनाम	पद	शैक्षिक योग्यता	सम्बन्धितपरिषद्को दर्तानं.	सरकारीसेवामाकार्यरतछ/छैन	फूलटाइम/पार्टटाइम

निवेदक

नाम:

पद:

दस्तखत:

मिति:

इजाजतपत्रको ढाँचा

.....

.....

सञ्चालन इजाजतपत्र

इजाजत पत्र नं.

श्री

.....

स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्न इजाजतको लागि मितिमा प्राप्त भएको निवेदनउपर कारबाही हुँदा त्यस संस्थालाई सेवा सञ्चालन गर्न दिनेगरी मितिमा निर्णय भएकोले जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५, जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ तथा स्थानिय स्वास्थ्य तथा सरसफाई विधेयक २०७८ गल्छी गाउँपालिका अन्तर्गत देहायका शर्तहरुको अधीनमा रही गा.पा.वडा नं.मा.....शैया क्षमताको (अस्पताल/स्वास्थ्य संस्था) सञ्चालनगर्न यो इजाजतपत्र दिईएको छ ।

१. स्वास्थ्य संस्था तथा त्यस्तो संस्थाले प्रदान गर्नुपर्नु सेवा:

२. इजाजतपत्र कायम रहने अवधि:

इजाजतपत्र दिने अधिकारीको,-

दस्तखत:

नाम:
दर्जा:
मिति:

(इजाजतपत्रको पछाडिको पृष्ठमा लेखिने)

इजाजतपत्र प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू:

- (क) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गर्दा तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पालना सम्बन्धमा स्वमूल्याङ्कनगरी गुणस्तर सुधार गर्दै जानुपर्ने ।
- (ख) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गराएको सरकारी कार्यक्रम लागू गर्नुपर्ने ।
- (ग) प्रदेश सरकार अन्तर्गत सञ्चालन हुने भए प्रदेश सरकार र स्थानीय तह अन्तर्गत सञ्चालन हुनेभए सम्बन्धित प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले जारी गरेका नीति तथा कार्यक्रम लागू गर्ने ।
- (घ) मन्त्रालयले समय समयमा तोकेको अन्य शर्तहरू पालना गर्नुपर्ने ।

इजाजतपत्रको नवीकरण

नवीकरण गर्ने निकाय

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	नवीकरणमिति	बहाल रहने मिति	नवीकरणगर्ने अधिकारीको नाम र पद	दस्तखत	कार्यालयको छाप

नवीकरणको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा

श्रीकार्यालय

.....

विषय: इजाजतपत्र नवीकरण सम्बन्धमा ।

त्यस कार्यालय/निकायबाट मिति.....मा प्रदान गरिएको इजाजतपत्रको अवधिमिति मासमाप्त हुने भएकोले इजाजतपत्र नवीकरण गराउनको लागिजनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७ को नियम १३ को उपनियम (२) तथा स्थानिय स्वास्थ्य तथा सरसफाई विधेयक २०७८ गल्छी गाउँपालिका बमोजिम यो निवेदन पेशगरेको छु।

संलग्न विवरण कागजात:

- (१) संस्थाको इजाजतपत्र र पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणपत्र,
 - (२) नियम १५ बमोजिमको स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन नियमित रूपमा पेश गरेको प्रमाण,
 - (३) स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड कायम गरेको पुष्ट्याँई सहितकोस्वघोषणा,
 - (४) नियम १९ बमोजिमको आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोषमा रकम जम्मा गरेको प्रमाण ।
- स्वास्थ्य संस्थाको छाप

स्वास्थ्य संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने व्यक्तिको,-

दस्तखत:

नाम, थर:

पद:

मिति: